

**Kültürün
Temel đesi
Olarak
Anadili ve
Kullanımı**

DİLSEL VE KÜLTÜREL HAKLARI İZLEME

Kültürün Temel Ögesi Olarak Anadili ve Kullanımı

Ömer Fidan

Diyarbakır, Nisan - Mayıs 2020

DİLSEL VE KÜLTÜREL HAKLARI İZLEME

Kültürün Temel Ögesi Olarak Anadili ve Kullanımı

Diyarbakır, Nisan - Mayıs 2020

Yazar:

Ömer Fidan

Editör:

Ulaş Güldiken

Mijanpaj:

Zafer Tüzün

Tora Ziman û Çanda Kurdî

Diclekent Mah. Selahattin Eyyubi Bul. Altın-4 Sitesi C Blok Altı No:53/E
Kayapınar - Diyarbakır

Web: www.torakurdi.org

E-mail: info@torakurdi.org

Tel: 0549 660 22 21

Bu rapor Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu rapor içeriğinden yalnızca Önce Çocuklar Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

<i>Giriş</i>	6
Uluslararası Hukuk ve Dilsel Haklar	7
Türkiye’de Kürtlerin Dilsel ve Kültürel Haklarının Durumu	9
Dilsel ve Kültürel Hakları İzleme Amaç ve Çerçevesi	14
Kürt Dil ve Kültür Ağı Çalıştayı	15
Türkiye’de Dilsel ve Kültürel Haklarının Durumu ile Kürtçenin Korunması, Geliştirilmesi ve Kullanılması İçin Öneriler	19
Masaların Ortak Noktaları	19
Yazarlar Masası	23
Yayıncılar Masası	25
Kültür Masası	27
Sanat Masası	29
Dil ve Eğitim Masası	31
Meslek Odaları ile Sendikalar Masası	33
Akademisyenler ile Sosyolingüistik Çalışmalar Masası	34
Hukuk ve Hak Kuruluşları Masası	36
İş İnsanları Masası	36
İletişimciler Masası	37
Kadın Kuruluşları Masası	39
Çocuk Kuruluşları Masası	39
Kürt Dil ve Kültür Ağı	41
Genel Meclis ve Ağ Sekreteryası	41

Giriş

Her bir sözcük, her bir kavram hiç kuşkusuz her dilde, her bir ulus için, hem genel bir anlama hem de o ulusun tarih boyunca yaşadıklarıyla şekillenmiş kendine özgü, özel bir anlama sahiptir. Örnekleme gerekirse, Kürtçede ve Kürtler için, ilk akla gelen ve belki de en önemli sözcükler **“dil”** ve **“kültür”**dür.

Her ne kadar bu kavramlar/sözcükler için *“dil bir iletişim aracıdır”* ve *“kültür bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılan, insanlığın bütün maddi ve manevi değerleridir”* gibi genel tanımlar yapılsa da, kuşkusuz bu kavramlar Kürt halkı tarafından onlarca farklı, kendine özgü şekilde tanımlanabilir ve elbetteki bu kendine özgü tanımlama ve tarifleri de genel tarif ve tanımlamalardan önceleyebiliriz. Zira kendi ‘benlik’inden razı olan Kürtler, kendi varlığını korumak ve sürdürmek adına bu kavramlara daha farklı anlamlar yükleyerek kendi ‘varlık’larının temel öğelerinden sayıp bu şekilde ele alarak, bunlar için *“Dil ortak kimliğin göstergesidir; dil kültürün beşiğidir; dil tecrübelerin ambarıdır; dil süzölmüş tarihtir; dil zamanın süzeğidir, dil varolmaktır; kültür bir halkın kimliğini oluşturur; kültür bir toplumun düşünme biçimidir; kültür bugündeki tarihtir; kültür insanlığın en büyük eseridir”* gibi tanımlamalar yapıyorlar.

Kürt Dil ve Kültür Ağı oluşumunun kararının çıktığı çalıştay 11-12 Ocak 2020 tarihleri arası Amed’de (Diyarbakır’da) yapıldı. Bu toplantıya katılanlar, yıllarca özverili bir şekilde dil ve kültür alanında çalışma yürüten, emek veren kişilerdi. Yazı, düşünce, dil ve kültür alanında hep ön saflarda olan, üzerlerine düşen bütün sorumlulukları yerine getiren ve büyük bir emek, umut ve bağlılıkla çabalayarak Kürtçenin sesini yaşamın bütün alanlarında, dünya kamuoyunda yükseltmek için çalışan kimselerdi. Bu çok renkli ve yaratıcı bileşen, Kürt dil ve kültürü için şüphesiz öncü ve yol aydınlatıcı olacaktır.

Elinizdeki bu çalışma da bir izleme çalışması olup bu toplantıyı ele almıştır. Hem Ağ’ın hafızası hem de Kürt ve dünya kamuoyu için bir rapordur. Kuşkusuz bu raporda birçok insanın emeği olup hepsinin adını teker teker zikretmek imkân dahilinde değildir ama teşvikleri için değerli Cevahir Sadak Düzgün ile sabır ve yol göstericiliğinden dolayı da Dr. Cuma Çiçek’in isimlerini özellikle anmak ve Kürt Dil ve Kültür Ağı çalıştayına katılan bütün fedakâr ve gayretkeşlere özellikle

teşekkür etmek istiyorum. Olağanüstü koşullarda hazırlanan bu raporun Kürt dili ve kültürünün korunup gelişmesine yararlı olacağı umuduyla.

Uluslararası Hukuk ve Dilsel Haklar

Dilsel haklar, yani uluslararası hukukta dile ilişkin haklar, ağırlıklı olarak kültürel haklar ile eğitim hakları çerçevesinde geniş bir şekilde değerlendirilmektedir. Uluslararası hukuka göre, bu, sivil ve insani bir hak olup insanlar bir dili veya birçok dili bireysel ve kolektif olarak özel ve kamusal alanda iletişim için kullanma hakkına sahiptirler.

Uluslararası alanda, hem birçok devlet ve devletler topluluğu birliklerinde hem de birçok sosyal ve kültürel, ilerici sivil hak savunucusu kuruluşta dilsel ve kültürel haklar üzerine genel bir uzlaşma söz konusudur. Birçok ulusal ve uluslararası anlaşmayla, birçok halk ile devlet bu temel insani hakları güvence altına almış olup bu anlaşmalar dışında kalmış bütün şahıs, kuruluş ve devletlerden açıklanan bu anlaşmaların kurallarını kabul edip uygulamaları istenmektedir.

30 maddeden oluşan ve insan haklarını savunan en önemli anlaşma olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (*Universal Declaration of Human Rights*), 1948 yılının sonunda, Paris'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 183. Oturumu'nda kabul edilmiş olup en etkili, en esaslı ve en fazla bilinen anlaşmadır. Aynı zamanda 1966 yılında hazırlanıp oylanan ve 1976 yılında yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*); 1996 yılında ilan edilen Dil Hakları Evrensel Bildirgesi (*Universal Declaration of Language Rights*); 1992 yılında imzalanan Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı (*European Charter for Regional and Minority Languages*); 1989 yılında imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (*Convention on the Rights of the Child*); 1966 yılında yapılan Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (*International Covenant on Civil and Political Rights*); 1950 yılında imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*); 2011 yılında Uluslararası PEN'in Dil ve Çeviri Hakları Komitesi tarafından hazırlanan ve aynı yılda Uluslararası PEN'in Genel Kurulu'nun 77. genel oturumunda kabul edilip ilan edilen Girona Dilsel Haklar Manifestosu (*Girona Manifesto on Linguistic Rights*) örnek olarak verilebilir. Bu uluslararası anlaşmaların yanında, bu anlaşmalara taraf olmayan birçok grup, azınlık, kuruluş ve devlet de bu anlaşmalarda yer alan temel maddeler çerçevesinde kendilerine özgü olarak iç anlaşmalar yapmışlardır.

Bu anlaşmaların birkaç temel ve ortak maddesi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de yer almış olup birkaçını örnek babında verebiliriz:

Giriş

Her bir dilin durumu siyasi, hukuki, ideolojik, tarihsel, demografik, üzerinde yaşanılan toprak parçası ile ilgili, ekonomik, sosyal, kültürel, dilsel, sosyodilsel, diller-arası ve öznel doğaya ait çok çeşitli etkenin birleşimi ve etkileşiminin bir sonucudur.

Madde 7

1. Bütün diller belli bir kolektif kimliğin, gerçekliğin farklı algılanışının ve tarif edilmişinin ifadesidir. Dolayısıyla bütün diller yerine getirdikleri tüm işlevlerde gelişmeleri için gerekli koşulları elde etmeye muktedir olmalıdır.

2. Bütün diller kolektif bir biçimde oluşturulur ve topluluk içinde uyumun, tanımlamanın, iletişimin ve yaratıcı ifadenin araçları olarak bireysel kullanıma sunulur.

Madde 15

1. Bütün dil toplulukları üzerinde yaşadıkları toprak parçası içerisinde kendi dillerini resmi olarak kullanım hakkına sahiptir.

2. Bütün dil toplulukları, üzerinde yaşadıkları toprak parçasına ait yasal kuralların, yönetim işleyişiyle ilgili ilkelerin, kamusal ve özel belgeler ile tutanakların tutulduğu kamu kayıtlarının etkili ve geçerli olabilmesi için o toprak parçası üzerinde kullanılan dil ile hazırlanması hakkına sahiptir ve hiç kimse bu dilin varlığını inkâr edemez.

Madde 23

1. Eğitim, verildiği toprak parçası üzerinde yaşayan dil topluluğunun kendisini dilsel ve kültürel olarak ifade etme kapasitesinin gelişimine yardımcı olmalıdır.

2. Eğitim, verildiği toprak parçası üzerinde yaşayan dil topluluğunca konuşulan dilin ya da dillerin sürdürülmesine ve geliştirilmesine yardımcı olmalıdır.

3. Eğitimin daima kültürel farklılıkların, farklı dillerin ve dünyadaki farklı tüm dil topluluklarının arasındaki uyumlu ilişkilerin hizmetinde olması gerekmektedir.

4. Bu prensiplerin ışığında, herkesin istediği herhangi bir dili öğrenme hakkı vardır.

Madde 41

1. Bütün dil toplulukları kültürel ifadenin tüm biçimlerinde kendi dillerini kullanma, sürdürme, koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

2. Bütün dil toplulukları bu hakkı, topluluğun yaşam alanının herhangi bir kısmı yabancı bir kültürün hegemonik işgaline maruz kalmaksızın olabildiğince uygulayabilmelidirler.

Madde 47

1. Bütün dil toplulukları üzerinde yaşadıkları toprak parçasındaki tüm sosyo-ekonomik faaliyetlerde kendi dillerinin kullanımını sağlama hakkına sahiptir.

2. Bir dil topluluğunun tüm üyelerinin yaşadıkları toprak parçasındaki meslekî faaliyetlerini yerine getirebilmek için gerekli olan belgeler, atflar, talimatlar, formlar; bilgisayar teçhizatı, araçları ve ürünleri gibi tüm araçlara kendi dillerinde sahip olma hakları vardır.

Aynı şekilde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi girişinde belirtilenler geniş bir çerçevede burada verilebilir:

Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş ilkelere uygun olarak, insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onurun ve eşit ve devredilmez haklarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu gözönünde bulundurarak;

Bu hakların, kişinin doğuştan sahip olduğu onurundan kaynaklandığını kabul ederek; İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne uygun olarak, korku ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğüne sahip özgür insan ülküsüne ancak, herkesin kişisel ve siyasal haklarının yanısıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlanabileceği şartların yaratılması ile ulaşılabileceğini kabul ederek;

Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca, devletlerin insan hak ve özgürlüklerine tüm dünyada saygı gösterilmesini ve bunların uygulanmasını teşvik etmek yükümlülüğünü gözönüne alarak;

Diğer bireylere ve bağlı olduğu topluluğa karşı görevleri olan bireyin bu Sözleşme'de tanınan haklara saygı gösterilmesi ve bunların uygulanması için çaba gösterme sorumluluğu altında bulunduğunu dikkate alarak;

Türkiye'de Kürtlerin Dilsel ve Kültürel Haklarının Durumu

Bir devlet olarak Türkiye ve Türkiye'deki birçok sivil kurum ve kuruluşu da "Türk halkı" için bu anlaşmaları önemli ve yararlı görmüş olup bu anlaşma ve beyanatlara taraf, destek ve savunucu olmuşlardır. Bu konuda başta Kürt halkı olmak üzere, Türkiye'deki diğer halkların en büyük sorunu; Türkiye'nin

büyük bir ustalıklarla “kendine göre ve kendisi için” bu anlaşmaların bazı maddelerine çekinceler koyarak Türkiye’deki diğer halkların bu haklardan yararlanmasını engellemesidir. Bu şekilde Türkiye tarafından kabul edilen bütün “uluslararası” sözleşme ve beyanlar, Türkiye sınırları içine girmeden önce “ulusiçi/tek uluslu” hale gelmişlerdir. Türkiye “tek ulusluluğu” savunduğundan hep bu tür sözleşme ve açıklamalara korku ve çekince ile yaklaşmış ve genel olarak gecikmeli bir şekilde onları imzalamıştır. Örneğin, 1966 yılında hazırlanan ve 1976 yılında yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’ni Türkiye 2003 yılının sonunda imzalamıştır. Her ne kadar bu türden anlaşma ve sözleşmelerin uygulamaları için bir izleme kurulu oluşturularak hem bu kurullar tarafından hem de bu sözleşmelere taraf devletlerce geçici raporların hazırlanması gerekiyorsa da ne yazık ki bu işler düzenli olarak yapılmadığı gibi, yapılan işler de “devlet” gözü ve “devlet” yasaları çerçevesinde yapılmaktadır. Yine Türkiye’nin 2003 yılında imzalamış olduğu adı geçen sözleşme bu konuya örnek olarak verilebilir. Her ne kadar kaç kez mazeret gösterip Genel Kurul’dan ek süre istemişse ve üzerinden dört sene gibi bir süre geçmişse de Türkiye sözleşmeye taraf olanlara karşı kendi temel görev ve sorumluluklarını yerine getirmemiş ve bu konudaki izleme ve gözlemlerini kamuoyuna açıklamamıştır.

Bir dil sahibi ve kültürel grup olarak Kürtler, üzerinde yaşadıkları topraklarda kendi dilsel haklarını kullanamadığı için bu durum birey ve toplum üzerinde birçok olumsuz sonuçları ortaya çıkarmış, bunun neticesinde de dil ve kültürler ölüm ve yok olmakla yüz yüze kalmışlardır. Bu türden sözleşme ve anlaşmalarda açık ve detaylı şekilde belirtildiği gibi Kürtlerin de kendi dil ve kültürleriyle yaşama ve var olmalarından kaynaklı temel haklarını kullanma haklarına sahiptir.

Rawest Araştırma Şirketi tarafından Eylül-Ekim 2019 yılında Diyarbakır, Mardin, Urfa, Van, Ağrı, Bingöl, Şırnak, Tunceli il ve bu illere bağlı bazı ilçelerde yapılan anketlerde, asimilasyonist politikalar sonucunda Kürt dili orta yaş ve yaşlılar arasında canlı iken çocuklar arasında gittikçe azalmaktadır. Araştırma sonucuna göre, ebeveynleriyle Kürtçe ya da hem Kürtçe hem de Türkçe konuşanların oranı sadece %35’tir. Kendi anadiliyle hem okuyabilen hem de yazabilenlerin oranı ise %16’dır. Katılımcıların %6’sı kendi anadilini hiç bilmemekte, %15’i anlayıp konuşamamakta, %63’ü ise konuşabildiği halde Kürtçe yazma ve okumayı bilmemektedir. Bu tehlikeli duruma karşın, ebeveynlerin %88’i kendi çocuklarının Kürtçeyi (Kurmanca/Zazaca) öğrenmelerini istemektedir. Yine ebeveynlerin %83’ü okullarda çocuklarının ya

tamamen Kürtçe ya da iki dilli (hem Kürtçe hem de Türkçe) eğitim görmelerini istemektedir.¹

Kürt dil ve kültür sorununun temel sebebi, Türkiye'nin temel kuruluş felsefesi ve kodlarıdır. Türkiye'deki anayasa, yasa, tüzük ve mevzuatın hepsi türdeş bir ulus, tek renk ve ses amacıyla oluşturulmuş olup uygulanmışlardır. Yaklaşık yüzyıllık bir süreçte dilsel ve kültürel politikalar bunun için hazırlanmış ve iktidara gelen her hükümet de bu kriterlere uygun olarak bu politikaları canlandırıp geliştirmiş olup günün koşullarına uygun şekilde uygulamışlardır. Bugünkü iktidar da aynı anlayışla hareket etmekte, dilsel haklar ile bu hakların kullanımı ve dil gelişimi için imkânlar yaratmak adına hiçbir şey yapmamaktadır. Buna karşın, hem açık hem de gizli bir biçimde asimilasyon politikaları bütün gücüyle uygulanmaktadır. Bu da dilsel ve kültürel bir grup olarak Kürtlerin dilsel ve kültürel haklarını kullanmaktan mahrum kalmasına neden oluyor. Sorunun esas nedeni budur.

Bu sorunun varlığından dolayı, Kürtler gerek birey gerekse de dilsel ve kültürel bir grup olarak birçok problemle yüz yüze kalmaktadırlar. Hak ihlalleri ve hakkı kullanmama bir yana, bu tür uygulamalar birçok sorun ile psikolojik ve sosyolojik hastalıkların oluşmasına neden olmaktadır. Tüm kamusal hizmetlerde Kürtçenin yasak olması sebebiyle, insanlar o hizmetlerden faydalanamamakta; her vatandaş gibi kanunlara göre üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirdiği, vergisini verdiği halde, kendi temel haklarını kullanamamaktadırlar. Örneğin, Türkçe bilmeyen bir Kürt hastaneye gittiğinde derdini anlatamadığından, hastalığına tam olarak teşhis konulmamakta, bu da büyük travmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum her ne kadar küçük bir hizmet hakkının ihlali olarak görünse de, sonuçta onun yaşam hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

Diğer yandan, Türkiye'de sağlık teşkilatında doktorlara "dil tazminatı" ödemesi yapılmaktadır. Yani eğer bir doktor Türkçeden başka bir dil biliyorsa, o dilin sınavına girip başarılı olursa, başka bir dil bildiği için daha fazla maaş alacaktır. Türkiye'de milyonlarca Kürt olduğu halde Kürtçe için böyle bir sınav yoktur, o yüzden Kürtçe bilen doktorlar böylesi bir imtihana katılmıyor ve Kürtlerin yaşadığı yerde Kürtçe sağlık hizmeti sunamıyorlar. Diğer bir deyişle, eğer bir doktor Japonca, İngilizce, Çince, Fransızca, Almanca gibi herhangi bir dil biliyorsa ve Kürtlerin yaşadığı yerde, Kürtçeden başka bir dil konuşulmadığı ve kullanılmadığı halde görevlendirilirse daha

¹ Rawest Araştırma, *Ebeveyn ve Çocuk Arasında Ana Dilin Durumu: Saha Araştırması Bulguları* - Özet, Eylül-Ekim 2019, https://rawest.com.tr/wp-content/uploads/2020/02/Ebeveyn_Ana_Dil_Arastirmasi.pdf.

fazla maaş alabiliyor. Fakat Kürtçe bilen bir doktor Kürtlerin yaşadığı yerde Kürtçe- den başka bir dil konuşulmadığı ve kullanılmadığı halde, daha fazla maaş alamayacaktır. Kürtçeye statü verilmemesinden ötürü, adı geçen sınav Kürtçe için yapılmamaktadır.

Yine DİTAM (Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi) tarafından Mart 2012 yılında Diyarbakır'da "Hasta-Hekim-Eczacı İletişiminde Dilden Kaynaklanan Sorunlar Araştırması" sonuçlarına göre, Diyarbakır'da görev yapan doktorların yarısının anadili Türkçe değildir. Doktorların %17.7'si çoğu zaman, doktorların %46.4'ü bazen, genel olarak doktorların %64.1'i; eczacıların %26.2'si çoğu zaman, eczacıların %45.2'si bazen, genel olarak eczacıların %74.4'ü hastalarla ilişkide sorun yaşamaktadır.²

Aynı sorun ve travma eğitim, kültürel, ekonomik, siyasi gibi bütün yaşam alanlarında yaşanmaktadır. Örnek olarak; Türkiye Anayasası'nın 42. maddesinde eğitime ilişkin, her ne kadar maddenin girişinde "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz" denilse de, aynı maddenin son bendinde "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez" ibaresi yer almakta ve bu şekilde Kürtçe direkt olarak yasaklanmış olup eğitim sisteminin dışında bırakılmaktadır.

Bu örneğe ilişkin başka bir hadise; Kürtlerin uzun yıllar süren talep ve mücadeleleri sonucunda Avrupa Birliği (AB) uyum reformları çerçevesinde, var olan iktidar bazı alanlarda adımlar atmak zorunda kalmış ve bazı üniversitelerde "Kürtçe sınıfları" açılmıştır. Var olan zihniyetten dolayı onlara Kürtçe isimler koyulmayarak "Yaşayan Diller" ibaresini kullanmayı seçtiler. Dilsel haklar bir yana, dilin adını telaffuz etmeyi bile kendileri için bir sorun olarak görüyorlar. Bu örnek sadece eğitim alanında yaşanmamakta, bütün kamusal ve yaşam alanlarında böylesi bir yaklaşım ve zihniyet söz konusu olmaktadır.

Mahkemelerde anadilinde savunma yapma hakkı tanınmış, fakat *de facto* olarak sivil Kürt kurumlarında eğitim görmüş, Kürtçe üzerine çalışmış kişiler bu mahkemelerde tercümanlık yapamıyorlar, sadece devlet kurumlarından belge almış ve devlet terbiyesi görmüş olanlar suçlu ve sanıkların anadilinde savunma talebinde bulunmaları halinde tercümanlıklarını yapabiliyorlar. Bu şekilde de sorun çözülmüş olmuyor, zira tercüme ve tercüman ücreti de suçlu ve sanıklara yüklenmiş durumda, yani masrafları kendileri tarafından ödenmektedir.

² Diyarbakır'da Hasta-Hekim-Eczacı İletişiminde Dilden Kaynaklanan Sorunlar Araştırması. <https://ditam.org/wp-content/uploads/2019/08/Saglikta-Dil-Sorunu-1.pdf>

Anadilinde gazete yayımlama hakkı tanındı ve Türkiye Cumhurbaşkanı Avrupa Parlamentosu'ndaki konuşmasında bunu büyük bir müjde olarak açıkladı. Ama bu konuşmadan birkaç gün sonra, ki içinde "düşünce özgürlüğü müjdesi" de veriliyordu, tek günlük Kürtçe gazete olan o gazete, devlete göre ve devlet için haber yapmadığı için kapatıldı, yasaklandı ve kriminalize edildi. Aynı şekilde gazete, ajans, web sitesi, Kürtçe yayımlanan dergiler de kapatıldı, çalışanlarının basın kartları iptal edildi, onlara davalar açıldı, ve birçoğu tutuklandı.

Seçmeli dersler kabul edildi, Kürtçe artık okullarda haftada iki saat seçmeli ders olarak seçilip öğrenilebiliyor. Fakat bunun için önce çocuğun asimile olması gerekir, dördüncü sınıfa kadar anadilinden uzaklaştırılması lazım, beşinci sınıfa girmeden önce, kendi anadilini yabancı bir dil gibi öğrenebilmesi için okulların kapalı/tatilde olduğu dönemde talebini okuluna bildirmesi, aynı sınıfta kendisi gibi birkaç kişiyi bulması, gerekli bütün şartları yerine getirebilmesi, okulda da ders verecek öğretmenin olması, ki milyonlarca Kürt çocuğu için Türkiye'deki Kürtçe öğretmenlerin toplam sayısı 30'dur ve daha bir sürü prosedürü izlemesi gerekiyor. Onca şarttan sonra eğer bir mucize gerçekleşirse çocuk Kürtçe dersi alabilecek, aile devletin bu taleplerinin bilgisine sahip olduğunu bilip ömürlerinin sonuna kadar "mimlenmiş" olarak yaşayacaklardır.

"Büyük" bir reform olarak açılan bir devlet televizyon kanalı var ki her gün Kürtlere bir lütuf olarak sunulup minnet edilmektedir. Öyle bir televizyon kanalı ki devletin Kürtlere yönelik maksatlarını büyük bir çaba ve "kötü bir Kürtçe dublajla" gerçekleştirmektedir. Bu televizyonda temel amaç ve çaba şudur ki Kürtçeyi zayıf, eksik, yetersiz, eziklerin, düşkünlerin kullandığı, sadece Kürtleri küçük düşürücü şakalardan başka bir işe yaramayan bir dil olarak göstermektedir. Muhafiz siyasi bir düşüncenin taraftarlarınca kullanılan sözcüklerin bu kanalda kullanılması ise yasaktır. Sözüm ona Kürtçe, fakat "kötü bir dublajla" genel olarak Kürt dil ve kültürüne karşı bir yayın yapıyor. Her ne kadar kullanılan kelimeler Kürtçe ise de, gösterilen film ve dizi filmler Kürt kültüründen hayli uzaktır. 2015 yılında bu devlet kanalının ismini değiştirip "Kurdî" koydular, 2016 yılında bir seferde 12 televizyon kanalı, 11 radyo kanalı kapatılıp yasaklandı, ki bu televizyon kanalları arasında çocuklar için Kürtçe yayın yapan Zarok TV de vardı.

Türkiye Cumhurbaşkanı Diyarbakır'da "Kürtlerin yaşadığı yer"e Kürdistan dedi, akabinde hemen Osmanlı Arşivleri'nde Kürdistan adına karşı bir sansür yapıldı ve 'Mesail-i Mühimme-i Kürdistan' bölümünden Kürdistan ismi çıkarıldı. Cumhurbaşkanı o zaman Kürt ilçesinin orijinal ismini kullanarak

“Norşin” dedi, ona karşı Türk kamuoyu, partisinin üyeleri, taraftarları tarafından büyük bir saldırı gerçekleşti. Yerleşim yerlerinin isimlerinin iadesi için hâlâ herhangi bir çalışma yapılmamış, tam tersi Kürt belediyelerin park, sokak, cadde ve benzeri yerlere koydukları isimler ise değiştirildi.

Newroz Bayramı'nın devlet yetkilileri tarafından da kutlanması ve sahiplenmesi kararı verildi, fakat adının Nevruz olması kaydıyla. Diyarbakır Büyükşehir Eşbaşkanı, bir davetiyede “W” harfini kullanıp bayram ismini Newroz şeklinde yazdığı ve davetiyeyi şehrin avukat ve savcılarına gönderdiği gerekçesiyle aleyhinde dava açılıp yargılandı.

Kürtler artık çocuklarına istedikleri Kürtçe isimleri verebiliyorlar, fakat kendi çocuklarının adlarını Kürt alfabesiyle kaydedip yazdıramıyorlar. Fakat öğretmenleri tarafından ödev olarak istenilen metinde, örneğin “Jiyan”ı kullanamıyorlar. Bu isim devlet sisteminde J... olarak sansürleniyor. Ya da ‘devletine bağlı bir öğretmen’ bir Kürt çocuğun ismini örneğin “Biryar”ı kendince değiştirip Ramazan yapıyor, unutmamak için de kollarına yazdırabiliyor. Aynı şekilde bir Kürt kendi ticari şirketine Kürt harfleriyle yazı yazdıramıyor. Ya da Türkiye Parlamentosu’nda hâlâ Kürt dili “xxxxx- anlaşılmayan dil” şeklinde meclis tutanaklarına geçirilebiliyor. Bunlar sadece birkaç küçük örnek, buna benzer örnekler daha çok geniş araştırmayı gerektirecek çalışmalara konu olabilir, böylesi bir çalışmaya sığacak bir konu olmadığından yalnız birkaç örnekle yetinildi.

Dilsel ve Kültürel Hakları İzleme Amaç ve Çerçevesi

Kürtlerin dilsel ve kültürel alanlardaki çalışmaları devam ederken diğer taraftan da onların bu alanlarla ilgili sık sık karşılaştığı sorunlar ile iktidarın asimilasyon politikaları da sürmektedir. Bundan dolayı izleme, kaydetme ve raporlamaya ihtiyaç var. Bu raporlamalarla, bu tür çalışma ve sorunlar hakkında ise bir arşiv oluşturulacak ve söz konusu arşiv ileride değişik çalışma ve araştırmalara kaynak görevini görecektir.

Dilsel ve Kültürel Hakları İzleme çerçevesinde bilgiler toplanacak, kaydedilecek ve ilgili şahıs, kurumlar ile bu bilgilere ihtiyaç duyanlarla paylaşılacaktır. Şimdiye değin izleme, kaydetme ve raporlaması yapılan çalışmalar düzenli bir şekilde yapılmadığı için, birçok çalışma unutulmuş, haklarındaki bilgiler pek bilinmemekte ve araştırmacılar ile yeni nesiller bunlardan mahrum kalmaktadır. Kürt Dil ve Kültür Ağı da bu raporlarla kendi durumunu değerlendirecek ve gelecek için de gerekli programları hazırlayacaktır.

Bu raporları hazırlamanın bir diğer nedeni de günlük olarak gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunu bilgilendirme, diğer kurum ve kuruluşlar için güvenilir, doğru ve objektif bilgileri derleme ve yaymaktır. Bu şekilde hem ulusal alanda bilgilendirme ve duyarlılık oluşacak hem de uluslararası alanlara ulaşma imkânı elde edilecek ve uluslararası kamuoyu da bilgilendirilmiş olacaktır. Uluslararası anlaşma ve sözleşmelerde işaret edilen hakların kullanılabilmesi ve uygulanması için bu tür çalışmalar son derece önemlidir. Aynı zamanda Türkiye’deki bu sözleşmelerin durumunun kamuoyu ve sözleşmelere taraf olanlarca iyi ve doğru bir şekilde bilinebilmesi için de, bu tür çalışmalara ihtiyaç vardır.

Dilsel ve Kültürel Hakları İzleme çerçevesinde, bu amaçlara uygun bir şekilde başlangıç olarak altı rapor hazırlanacaktır. Belirtilen raporlar şunlardır:

1. Kürt Dil ve Kültür Ağı’nı değerlendiren bir rapor
2. Çalıştay esnasında çalıştaya katılanlar arasında gerçekleştirilen anket çalışmasını değerlendiren bir rapor
3. Çocuk ve Dil Haklarına dair bir tematik rapor
4. Eğitim ve Dil haklarına dair bir tematik rapor
5. Sağlık ve Dil Haklarına dair bir tematik rapor
6. Yazar ve Dil Haklarına dair bir tematik rapor

Elinizde bulunan bu rapor, Dilsel ve Kültürel Hakları İzleme’ye dair birinci çalışma olup Kürt Dil ve Kültür Ağı çalıştayının analiz ve değerlendirmelerini içermektedir. Çalıştay 11-12 Ocak 2020’de 300 kişiye yakın bağımsız aktivist, birbirinden farklı ve ayrı şehirlerden birçok sivil toplum kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Diyarbakır’da düzenlendi.

Kürt Dil ve Kültür Ağı Çalıştayı

Özellikle 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de Kürt dili ve kültürüyle ilgili birçok çalışma yapıldı. Bu çaba ve çalışmalar çerçevesinde, birçok kurum ve kuruluş açıldı, önemli kitlesel hareketler gerçekleşti, alana özgü ulusal kongreler düzenlendi. Örneğin, 2004 yılında Kurdî-Der kuruldu, ki sonra Türkiye’de 40 şubesi açıldı. Resmi Kürtçe kurslarla birlikte, 2004 yılında Enstitüya Kurdî ya Amedê (Amed Kürt Enstitüsü) açıldı. Yine 2004 senesinde Kürt Yazarlar Derneği kuruldu. 2005 yılında bünyesinde birçok kurum, kuruluş ve şahsiyet olan TZP Kurdî

açıldı. 2012 yılının Mart ayında Ulusal Kürt Dili Konferansı yüzlerce dilbilimci, yazar ve aydının katılımıyla yapıldı ve bu konferansta TZP Kurdistanî kuruldu. Yine yüzlerce sanatçı ve akademisyenin katılımıyla 2012 yılında Kürt Kültür ve Sanat Konferansı düzenlendi.

Diğer yandan, Kürt belediyeleri tarafından birçok il ve ilçede kültür, sanat, tiyatro, sinema, edebiyat, çocuk vs. festivalleri yapıldı. 1990'li yılların başında haftalık olarak yayımlanmaya başlanan ve tek olan Kürtçe gazete Azadiya Welat 2006 Ağustosunda günlük olarak yayını sürdürmeye başladı. Bu süreçte Kürtçe neşriyat yapan birçok yayınevi açıldı; kültürel, sanatsal, edebi ve dil üzerine yayın yapan dergiler yayınlandı. Bununla beraber Kürtlerin seçimde kazandıkları belediyelerde çok dilli hizmetler vermeye başlandı, mahkemelerde anadilinde savunma yapma hakkı kabul ettirildi, bölgesel olarak ve Kürtçe yayım yapan onlarca TV ve radyonun da olumlu ve önemli etkileri oldu.

Gün be gün toplumu daha fazla etkileyen bu olumlu gelişmeler, 2016 yılındaki darbe girişiminden sonra büyük bir darbe yedi ve Kürtler açısından süreç yeni bir veçhe kazandı. Bu darbe girişiminin akabinde olağanüstü hal ilan edildi, var olan yasalar her ne kadar eksik ve yetersiz de olsa yürürlükten kaldırıldı, Türkiye günlük gelişmelere göre çıkarılan kanun hükmünde karar-namelerle (KHK) yönetilmeye başlandı. "Darbe girişimi"nden sonra devlete dönüşen hükümet ele geçirdiği güçle bu süreci kullanmaya başladı, cumhuriyetin zihniyetini, temel felsefesini ve geleneklerini uygulamak için daha çok Kürtlere yöneldi. Kısa bir sürede televizyon ve radyo kanalları, haber ajansları, yayınevi, gazete, dergi, web site gibi yüzlerce kurum ve kuruluş kapatıldı, yasaklandı. İstanbul Kürt Enstitüsü, Kurdî-Der, Kürt Yazarlar Derneği, Mezopotamya Kültür Merkezi, Aram Tigran Konservatuvarı, Cegerxwîn Akademisi, Nûda Akademisi, Ehmedê Xanî Akademisi, Zarokîstan, Eğitim Destek Evleri, Ferzad Kemanger Özgür Okulu gibi dil ve kültür kurumları kapatıldı, yönetici ve çalışanları hakkında davalar açıldı, göz altına alınıp tutuklandılar. Bütün Türkiye'de Kürt kurum, kuruluş ve şahsiyetler kriminalize edilip büyük suçlamalarla itham edildiler, Kürt belediye başkanları yerine görevlendirilen kayyımlar önce Kürtçe tabelaları indirdi sonra sokak, cadde, park ve binalara verilen Kürtçe isimleri değiştirdiler.

Her ne kadar çatı örgütlerin kurulması için büyük çabalar sarf edilmişse de, bu alanlarda çalışma yürüten şahıs ve kurum ile kuruluşlar arasındaki ilişkileri güçlendirmek amacıyla önemli çabalar harcanmışsa da, örgütlenme ve dayanışmanın önemine defalarca vurgular yapıp tespitler edilmişse de, şu ana dek bu boşluğu doldurabilecek, genel olarak yaşamın bütün alanlarında

Kürt dil ve kültür sorunlarını kapsamlı bir biçimde işaret edebilecek, bu sorunların çözümü için genel politikalar ile kullanılabilecek yol ve yöntemleri belirleyecek, hem Kürtler açısından hem de Kürtler dışındaki toplumca otorite olarak kabul görülebilecek bir yapı maalesef yoktur.

Bir tarafta durum böyleyken, diğer tarafta sistematik bir biçimde yıllardır süren dil kırım ve kültürel kırım politikaları ise Kürt dil ve kültürü için var olan tehlikeyi artırmıştır. Bu tür politikaların bertaraf edilmesi için gerek kurum/kuruluş bazında gerekse de şahıs olarak birçok çalışma ve iş yapmakta, çabalar sarf edilmektedir, fakat bu durumu değiştirmek için güçlü bir dayanışmaya, net bir tavra ve etkili bir programa daha fazla ihtiyaç vardır.

Ortaya net bir tutumun çıkması, alan uzmanlarınca güçlü bir dayanışma ve etkili bir programın gerçekleşmesi için, 22 ve 23 Kasım 2019'da gerçekleşen çalıştayda 45 Kürt aydınının çağrısı üzerine bir araya gelenlerle birlikte 11 ve 12 Ocak 2020'de Diyarbakır'da 300'e yakın Kürt dil ve kültürü emekçisi ve duyarlısı tarafından bir kurultay yapıldı. 35 Kürt aydınının fiili olarak katılımıyla oluşan kurultayın ardından 45 kişi tarafından kabul edilen toplantı sonuçlarına göre ilişkilerin geliştirilmesi ve daha fazla katılımın sağlanması da kararlaştırıldı, 3 kişiden oluşan bir sekreteryaya oluşturuldu ve geri kalan 42 kişi de Danışma Kurulu olarak kabul edildi. Bu kurultaydan çıkan karar ve öneriler neticesinde; yüzlerce yazar, aydın, sanatçı, akademisyen, dilbilimci, hukukçu, sivil toplum aktivisti vb. kişilerle görüşmeler yapıldı, daha fazla katılım sağlama ve gündem tespiti için katılım sağlayabilecek kişilere, üzerinde çalışma yapabilecek konularla ilgili olarak da çağrılar ve davetler yapıldı. Davet edilecek kişilerin özelliklerine göre ve Danışma Kurulu tarafından çerçevesi açıklanan çalışmalardan amaç çalışmaya güçlü bir toplumsal ve düşünsel temsili sağlamaktı. İlk defa toplumun bütün alanlarında bir katılım sağlanacaktı ve alanlar arasında da toplumu temsil edebilecek, farklı ve yaygın düşüncelere mensup kişilerin katılımını sağlamak için çaba sarf edilecekti.

Bu kurultayda, düzenleyiciler tarafından 12 tema/masa belirtilmişti, bu masalarda farklı bölge ve şehirlerden gelmiş olan uzmanlar dilsel haklar, dil ve ulusal kimlik ilişkisi, sivil çalışmaların yol ve yöntemleri, Kürt dil ve kültürünün iç ve dış nedenlerinden kaynaklanan sorunları, Kürt dili ve kültürünün önündeki temel engeller gibi konuları geniş bir şekilde değerlendireceklerdi. Her bir masa için bir moderatör ile not alacak bir kişi belirlendi ve her spesifik alandaki farklı düşüncelere sahip kişilerin güçlü katılımı için çalışmalar yapıldı. Bütün temaların katılımcılarından daha başka kimlerin masada olması gerektiği de soruldu, Danışma Kurulu'nun önerileri ve belir-

tilen masaların üyelerince çağırılması gerekenlerle liste daha genişletilip zenginleştirildi.

Toplantıdan önce moderatör ile not alıcıları belirtilmiş olan 12 masa şunlardır:

1. Yazarlar Masası
2. Yayıncılar Masası
3. Kültür Masası
4. Sanat Masası
5. Dil ve Eğitim Masası
6. Meslek Odaları ile Sendikalar Masası
7. Akademisyenler ile Sosyolingüistik Çalışmalar Masası
8. Hukuk ve Haklar Kuruluşları Masası
9. İş İnsanları Masası
10. İletişimciler Masası
11. Kadın Kuruluşları Masası
12. Çocuk Kuruluşları Masası

Kurultayda yapılan öneriler üzerine bu temaların/masaların sayısı 18'e çıktı. Kurulmaları kararlaştırılan diğer masalar da şunlardır:

13. Tarih Masası
14. Spor Masası
15. Kırmancî (Zazaca) Masası
16. Din ve İnançlar Masası
17. Sağlık Masası
18. Kürtçenin Lehçeleri ve Diğer Dillerle İlişkiler Masası

Kurultay birkaç kişi tarafından, kendiliğinden, çağırılanlara imkân ve büyük umutlar sözü verilmeden çok kısa zaman zarfında organize edildi. Durum böyle gerçekleşikten sonra, her ne kadar toplantının ana gündem maddesi - Kürt dili ve kültürünün sorunlarının tespiti ile çözüm yol ve yöntemlerin belirlenmesi - için bütün katılımcı ve yetkililerden "Ne" ve "Nasıl" sorularının sorulması belirtilmişse ve bu kurultay olağanüstü bir durumda ve ağır koşullarda kısıtlı olanaklarla düzenlenebilmişse de, katılımcıların umutlarını artırıp kurultaydaki tartışmaların yönünü ortak bir çatının oluşturulması ihtiyacına yöneltti, tartışmalar da daha çok bu çatı örgütünün niteliği çerçevesi üzerine yoğunlaştı.

İlk gün örgütlenme, dayanışma, kurumlaşma, ağ oluşturma ve "nasıl bir yapı" üzerine uzun tartışmalar, değerlendirmeler ile yorumlar yapıldı, sonra

da tematik masalar, spesifik alanlardaki var olan sıkıntı ve problem tespiti ile bu sorun ve meselelerin çözümü, yol ve yöntemlerine değinildi. Bu tartışmalar neticesinde “Ne” ve “Nasıl” sorularının cevapları olarak her bir masa kendi alanında onlarca tespit ve öneriyi toplantının katılımcılarına ilettiler.

Türkiye’de Dilsel ve Kültürel Hakların Durumu ile Kürtçenin Korunması, Geliştirilmesi ve Kullanılması İçin Öneriler

İki günlük toplantının sonunda, moderatör ile not alıcılar kendi masalarında yapılan tartışmaları, tespit edilen sorunları, bu sorunların çözümü olarak önerilen yol ve yöntemleri toplantı katılımcılarına duyurdular. Güçlü bir katılım ve değerli görüşlerle birçok sonuç elde edildi, birçok farklı yol ve yöntem önerildi. Böylesi spesifik toplantıların yapılması gerektiği, her alanın kendi içinde kendi ağını kurması lazım geldiği ve çalışmaların da geniş bir şekilde sürdürülmesi gerektiği yine çok net bir şekilde ortaya çıktı.

Bu ihtiyaçla birlikte, kurultay başında oluşturulan karar ve not alıcılar kurulu, toplantı sonunda bütün masaların ortak sorun tespiti ile önerilerini genel bir rapor şeklinde bir araya getirmeye çalışarak bunları kendi ajandalarına alsınlar diye Ağ’ın yapılması gereken temel çalışması olarak Danışma Kurulu ile Ağ Sekreteryası’na sundu.

Masalarca tespit edilen bazı ortak temel noktalar aşağıda sunulmuştur:

Masaların Ortak Noktaları

* Kürtlerin ve habitatlarının her biçimdeki parçalanmışlığı, bütün çalışmalarda bu parçalanmışlığı dikkate alarak ayrı programların hazırlanmasını zorunlu kılıyor. Yapılacak her çalışmanın muhataplarının önceden belirlenmesi gerekiyor; örneğin çalışma “Dünyanın dört bir yanındaki Kürtleri mi?”, “Türkiye’nin doğusu ve güneydoğusundaki Kürtleri mi?”, “Türkiye’nin diğer şehirlerinde yaşayan Kürtleri mi?” kapsayacak gibi soruları dikkate almak durumundadır. Dilsel ve kültürel bir çalışma için de amaç olarak bir alan belirlenmelidir. Ağın “Şimdi” için yapacağı çalışmaların muhatapları olarak Türkiye’de yaşayan Kürtler göz önüne alınarak belirlenmiştir.

* Her ne kadar bütün katılımcılara göre var olan sorunların çözümü için en kısa yol “devletleşme” ya da “statü sahibi” olmak ise de, hiçbir katılımcı devlet

ve var olan statüden umutlu değildi, çözüm için de “özüne dönme” ile “kendi öz gücüne güvenme”nin tek çıkar yol olduğu görüldü.

* Her zaman olduğu gibi, Kürt siyasetçilerinin Kürt dilini kullanmaları, Kürt kültürüyle yaşamaları, Kürtçe ve Kürtlüğe sahip çıkmalarının önemi katılımcılar tarafından dile getirildi. Fakat bu sefer çözüm yollarının bulunması siyaset kurumuna bırakılmadı; siyaset kurumundan istenilen ise alan uzmanları ve ağ tarafından belirlenecek yol ve yöntemlerin uygulanmasıydı. Bunun için, en önemli nokta ise siyaset kurumunun dil ve kültürü bir “siyasi araç” olarak görmemesi, bilakis onları “yaşamın kendine has özgün varlıklar” olarak ele alıp değerlendirmesidir.

* Alan çalışmalarında en az güçle en fazla faydayı sağlamak için, çalışmalardaki ortaklaşma ve işbirliğinin güçlenmesi için, Ağ'ın koordine etme rolünü iyi oynaması lazım.

* Birçok iş yapılmasına karşın, genel bir planlama oluşturulmadığından ve aylık, yıllık ve on yıllık gibi alana özgü ajandalar hazırlanmadığından, çoğu zaman çalışmalar hedeflerine ulaşmamaktadır. Bundan ötürü, öncelikle Kürtçe eğitim için bütün alanlar genel planlamalarını yapıp ajandalarını hazırlamalılar.

* Her şeyden önce, Kürt halkının oto-asimilasyon ve asimilasyondan kurtulabilmesi için; kendini tanıma, kendini sevme ve özgüvenini kazanması gerekmektedir. Bunun için de toplumun ruhiyatına pozitif etkide bulunacak çalışmalar yapılmalıdır.

* Yurtseverlerin genel istek ve umutları ortak olmasına rağmen, çoğu kez ufak tefek farklılıklar, ayrılıklara ve zayıflıklara sebep olabiliyor. Bununla birlikte şahıslar arasındaki her türden fikir ve ideolojik farklılıklara karşın, Kürtçeyi seven ve Kürtperverler arasındaki dayanışma ile ittifak güçlendirilip, genel amacın ulusal çıkarılara göre olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır.

* Başta, şimdiye kadar Kürtler tarafından yapılan dilsel ve kültürel çalışmalar olmak üzere, durumları Kürtlerin durumuna benzeyen bütün dünya halklarının tecrübeleri de incelenmeli, kaydedilmeli ve onlardan yararlanma yollarına başvurulmalıdır.

* Şimdiye değin büyük emek ve ağır mücadeleler sonucu Kürtlerin birçok kazanımı olmuştur. Kürtler her şekilde bu kazanımlara sahip çıkmalı, çaba sarf ederek daha fazla kazanımlar elde etmek için çalışmalıdırlar. “Seçmeli dersler”, “üniversitelerdeki kürtçe bölümleri”, “metropollerde belediyelerin açtığı kurslar” gibi kazanımlara yapılacak güçlü ve genel bir sahiplenme ise Kürt egemenlerine baskı oluşturarak Kürtlere daha fazla yeni kapıların açılmasına vesile olacaktır.

* “Kürt Hafızası” olacak büyük bir merkezin kurulması ve içinde de büyük okyanus suyu gibi olan Kürt folklorunun ürünleri toplanması gerekiyor; bu merkezin öncülüğünde Kürtlerin yaşadığı her yerde, özellikle kırsal bölgelerde derleme teknikleri atölyeleri oluşturulup bütün folklorik malzemenin toplanması gerekiyor.

* Adları değiştirilmiş yerleşim birimler ile coğrafik yerler üzerine geniş bir çalışma yapılmalı, orijinal isimler tespit edilip kaydedilmeli, bu orijinal isimlerin resmileştirilmesi ve kullanılmalarını sağlamak için de hukuki başvurular yapılmalıdır.

* Yapılan bütün çalışmalarda Kürtçeyi “resmileştirme” çabası güdülerək bunun için sürekli olarak lobi ve diplomatik çalışmalara devam edilmelidir.

* Kürt çocuklarının kendi dil ve kültürlerinden kopmamaları için, bütün kentlerde Kürt dili ve kültürüyle eğitim veren çocuk bahçelerinin kurulması için teşvikler yapılmalıdır. Bu çocuk bahçelerine gelen çocuk ailelerinin yardım ve dayanışmasıyla özel okullardan talepte bulunarak kendi okullarında da Kürtçe eğitim uygulanmasına geçmelerini ya da özgür okulların açılması sağlanmalıdır.

* Eğitim için programlar ile müfredat hazırlanmalı, hazırlanan müfredata göre de genel materyaller oluşturulmalıdır. Bunun için de çalıştay ve atölyeler yapılmalı, ev içi eğitim, Kürt medreseleri ve dünya deneyimleri üzerine gerekli incelemeler yapılarak bu tecrübelerle uygun program, müfredat ve materyallere son şekil verilmelidir.

* Bütün masalar alanlarına özgü uzmanlık gerektiren çalışmalar yapmalı, disiplinlere ait kavramlar üzerine çalıştaylar düzenleyerek sözlük ile sözlükçeler hazırlanmalıdır.

* Başta çocuklar, yaşamın bütün alanları için dergilerin çıkarılması teşvik edilmeli, var olan edebi, folklorik, kültürel, sanatsal, eleştirel, psikolojik, ekonomik vb. dergiler de güçlendirilmelidir.

* Ulusal ve uluslararası mevzuattaki anadilinde eğitim hakkının kullanılması üzerine bir araştırma yapıp bir rapor hazırlanmalıdır.

* Her ne kadar devlet tarafından adımlar atılmayıp, aksine her alanda Kürtçe için yollar kapatılmaya çalışılsa da, bütün yaşamsal alanlarda çalışan özel şirketlerin kendi bünyelerine Kürtçeyi almalarını ve Kürdologları çalıştırmayı zorlamak için sivil kampanyalar ile halk nezdinde bilinç oluşturma çalışmaları yapmak gerekiyor. Bunun için başta GSM operatörleri, uçak şirketleri, özel hastaneler, market zincirleri vs. teşvik edilerek Kürtlerin yaşadığı yerlerde Kürtçe çalışmalar yapmalarını ve Kürtçe bilenleri işe almaları sağlanmalıdır.

* Başka halklarla ilişkileri güçlendirme, birbirini tanıma ve diplomatik çalışmalar için, Kürt dili ve kültürüne dair imkânların yaratılması amacıyla projelerin hazırlanıp uluslararası kurum/kuruluşlara sunulması gerekmektedir.

* Bütün çalışma süreçlerinde halkla ilişkilerin canlı kalabilmesi, birlikte çalışmaların devam etmesi, durumun iyi bir şekilde bilinip tespit edilmesi ve murad edilen amacın hasıl olabilmesi için, anket çalışmaları yapılmalıdır.

* Kürtçeyi öğretme programlarının hazırlanıp yayımlanması gerekmektedir. Var olan Kürt televizyon kanalları da yayım içeriklerini gözden geçirip güçlendirmeliler. Zarok TV güçlendirilmeli, Kürt kültürünü ve geleneklerini çocuklara aktaran programların daha fazla hazırlanıp çoğaltılması lazım gelmektedir.

* Başta sosyal medya olmak üzere, teknolojik olanaklar iyi bir şekilde kullanılmalıdır. Kürt dili ve kültürünü öğreten uygulamalar hazırlanıp kullanımları özendirilmelidir. İnternet üzerinde kültürel ve sanatsal kanallar açılıp tanıtımları iyi bir şekilde yapılmalıdır.

* Özellikle edebi ve düşünsel çalışmaların, bütün çalışmalarda tutuklu ve hapishanelerin durumu da göz önünde bulundurularak planlanması buna göre yapılmalıdır.

* Çalıştay ve atölye çalışmaları sonucunda bir çeviri kurumu oluşturulmalı, bu kurum başta dünya klasik eserlerinin tercüme edilmesinin yanında böylesi birçok önemli işin yapılmasına da öncülük etmelidir.

* Kürtlerin birbirlerini iyi tanımaları ve anlamaları için, başta edebi eserler olmak üzere, bütün önemli eserlerin Kürtçenin diğer lehçelerine aktarılması gerekmektedir; Kürtlerin birbirlerinin eserlerini okuyabilmesi için de hem Latin alfabesini hem de Arap alfabesini öğrenmeleri gerekmektedir.

* Başta kültürel, sanatsal ve edebi eserler olmak üzere bütün Kürtçe ve Kurdî eserlerin telif hakları korunmalı ve bu ürünlerin tanıtımı için de geniş çaplı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

* Her yeni yılın önemli bir Kürt şahsiyetinin ismiyle adlandırılıp ona dair sempozyum, panel, seminerler düzenlenmeli, bilimsel çalışmalar yapılarak eserler basılmalıdır.

* Çağdaş Kürt edebiyatı her sene yeni eserlerle biraz daha zenginleşiyor. Tanıtım ve teşvik amacıyla ulusal bir kurum tarafından edebi ödüller verilmelidir.

Bu temel ortak noktalar dışında, her masa kendi özgün alanlarına dair çalışmalar hakkında tespit ettikleri sorunlar ve onlarla ilgili çözüm, yol ve yöntemlerini kendi alanlarına dair kişi ve kurumlara iletceklerdir. Masalar sorunların çözümü

için önerdikleri uygulama yöntemlerini bir ajanda olarak önlerine koyup alanlara ait özel ağırları güçlendirmek ve bu ajandaları geniş bir şekilde uygulamak için kararlar aldılar. Bütün masalarda yukarıda değinilen ortak noktalar olmasına rağmen, diğer masalara haksızlık olmaması ya da hangi masanın daha fazla bu tespit ve çözüm yollarına sahip çıktığını, hangisinin daha fazla uygulamada yol aldığını bilmek adına, tekrarlanan bazı tespit ve öneriler, yine tekrardan farklı masalarda yazılmışlardır. “Ne” ve “Niçin” sorularına masalarda verilen yanıtlar şunlardır:

Yazarlar Masası

- * Kürt klasik toplumu dağılmış durumda, Kürt toplumu doğal bir şekilde artık bu dili savunup koruyamıyor.
- * Kürtlerin önündeki en büyük engel bir statülerinin olmaması durumudur.
- * Yazarlık bir manevi çalışma olarak görülüp yapılıyor.
- * Yabancı dillerin Kürt bakış, ruhiyat, edebi tat ve yazarlığı üzerinde olumsuz bir etkisi var.
- * Kürtçenin modern dönemle ilişkilerinde sorunlar var.
- * Yazarlık alanı biraz elit kalıyor.
- * Birçok alanda, başka bir dilin kalıp ve formları Kürtçeye dayatılıyor.
- * Kürtler özgüven eksikliğinden dolayı dünya çapında eserler yaratamıyorlar.
- * Kendimizi egemenlere sevdirmeye çabamız güdüyoruz.
- * Bütün dünyada okuyucu olan orta sınıftır, oysa Kürt orta sınıfında Kürtçe çok az okunmaktadır.
- * Kürtçenin temel problemi asimilasyondur.
- * Kürt basınının dili başka dillerin etkisi altında şekillenmiştir.
- * İçinde birçok Kürtçe eserin yaratıldığı ortam/ufuk Kürtçe/Kurdî değildir.
- * Kürtçe yazıların muhatapları ümmi olup okur yazar değiller.
- * Yazarlık daha çok Kürtçeyi koruma, savunma amacıyla yapılıyor.
- * Kadınların Kürt dili, tarihi ve kültürüyle duygusal bağı daha güçlü olmasına karşın çok daha az yazıyorlar.
- * Halkın ve dilin habitatı değiştirilmiştir. Yeni yaşam için var olan dil zayıftır. Bizim görevimiz ise bu dili ayağa kaldırıp ona çağa uygun bir çehre kazandırmaktır.
- * Dilimiz, cehalet ve yoksulluğun dili olarak lanse edilmiştir.
- * Türkçeyle olan ilişkimiz anormaldır, arada hiyerarşik bir yapı var. Türkçe Kürtçenin katili rolündedir, halk kendini Türkçe atmosferinden kurtarmaya çalışmalıdır.

- * Pazar ve eğitim dili Kürtçe olmalıdır.
- * Eğer her dilin bir hikâyesi varsa, bizim de Kürtçenin hikayesini bilmemiz lazım.
- * Kürt yazarların Kürtçenin miraslarını değerlendirip okumaları gerekir.
- * Derleme sözlükler hazırlanmalıdır.
- * Kürtçenin Sorani lehçesine ait eserler latinize edilmelidir.
- * Kürt hikâyesini iyi bilip modern öyküye uyarlamamız lazım.
- * Akıl ile ruhiyatın birlikte yürümesi gerek.
- * Bu senenin (2020) Baba Tahir-i Hemedanî için ayrılıp ona dair bir çok çalışma yapılarak Kürtlerin gündemine girmesi gerekiyor, ayrıca her seneyi bir başka şahsiyet için karşılayıp onunla ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
- * Dil ve Kültür Ağı, Kürt edebiyat okuyucusunun sayısını çoğaltmak için çaba sarf etmelidir.
- * Edebiyat ödülleri verilmelidir.
- * Yazarlar da kendi aralarında örgütlenmelidir.
- * Dünya klasik eserleri Kürtçeye çevirilmelidir.
- * Yazarlar, yayıncılar ile kültür çalışanları birlikte çalıştaylar yapmalıdır.
- * Çocuk ve genç edebiyatında çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için eğitim ve çocuk kuruluşlarıyla işbirliği yapılabilir.
- * Kitapların basımı için devletle ilişki geliştirmeye dönük çabalar sarf edilmelidir. Bu, elde edilecek statü için de önemlidir.
- * Zindanlardaki yazarların durumu bütün çalışmalarda göz önünde bulundurulmalıdır.
- * Türkçe yazan Kürtlere, Kürtçe yazmaya teşvik amacıyla çağrılar yapılmalıdır.
- * Yazar, yayıncı, eğitimci ve diğer kurumlar arasında işbirliği olmalıdır.
- * Yazarların telif hakları sorunu çözüme kavuşturulmalıdır.
- * Yazarlık atölyeleri düzenlenmelidir.
- * Her üye 100 kitabını Ağ'a ulaştırmalı, Ağ da ev başına 2 Kürtçe kitap dağıtmalı; böylece iyi bir çalışmanın canlanması sağlanacaktır.
- * Bütün alanlara etki edecek siyaset dışı bir inisiyatif kurulmalıdır.
- * Dilin özgür olması için öncelikle halk özgür olmalıdır. Dil için bir statünün olabilmesi için halkın bir statüye sahip olması lazım.
- * Ağ defakto olmalı, resmi olmamalı.
- * Bir bilincin oluşabilmesi için iç çalışmalara ihtiyaç vardır.
- * Birlikte yaşama ve birlikte çalışma için bir hukukun oluşturulması gerekmektedir.
- * Ağ yazarlar ile yayıncılar için özerk bir bölüm oluşturmalıdır.
- * Ağ ülke içi ile diaspora arasındaki ilişkileri örgütlemelidir.

- * Her ay bir konu seçilerek o konuyla alakalı tartışmalar yapılmalıdır.
- * Ağ, ölçü ile bilinç belirleyerek kurum/kuruluşlar aracılığıyla pratik işler yapmalıdır.
- * Çalışmalar sadece bir yerle sınırlı olmayıp Kürtlerin yaşadığı bütün yerleri kapsayacak şekilde olmalıdır.
- * Çalışmalar için ekonomik olanaklar sağlanmalıdır.
- * Her alan için yıllık ajanda oluşturulmalıdır.
- * Asimilasyonu engellemek için genel ortak çalışmalar yapılmalıdır.
- * Standardizasyonu yapacak bir komisyon kurularak bütün yazı alanı için otorite olması sağlanmalıdır.
- * İç ve uluslararası ilişkiler güçlendirilmelidir.
- * Cinsiyetçi sözler hakkında dikkatli olup onlardan kaçınılmalıdır.
- * Kırmancıye (Zazacaya) güçlü bir destek verilerek dayanışma sağlanmalıdır.
- * İş bulmada Kürtçe olumlu bir özellik olarak görülmelidir.
- * Birlikte yaşama ve birlikte çalışma için güçlü bir iç hukuk oluşturulmalıdır.
- * Dil bir toprak üzerinde tarif edilmeli. Zira Kürt sorunu bir ülke sorunudur. Eğer statü sorunu çözülsün dil problemi de çözülecektir.
- * Ağ salonlardan çıkıp sokakları kendine hedef almalıdır.
- * Ağ Kürtler ile Kürtçe için kurumlar açmalıdır (çeviri, eleştiri kurumu vs).
- * Ağ siyasetle, Mezopotamya ve Beşikçi gibi vakıflarla ilişki kurmalıdır.
- * Kürt Dil ve Kültür Ağı siyasi bir çaba olup dil zemini üzerine siyaset yapmalıdır.
- * Aydınlar alanı da siyaset alanı gibi önde olup birçok alanda siyasete yol gösterici olabilir. Bu çalışma siyaset dışında olmadığı gibi siyasete karşı da değildir.

Yayıncılar Masası

* Kürt yayıncılar 15 kişi olarak bu çalışmaya katıldı. Üzerinde tartışmalar yürütülen konular ise şunlardır:

- (1) Dağıtımcılık (sergi, kütüphane, satış, devlet tarafından satın alınan kitaplar),
- (2) Telif (yayınevleri ile yazarların ilişkisi), sponsorluk, siyaset ve toplumun diğer kesimlerinin referansları,
- (3) Yayıncılık bölümleri (özel bölümler, çocuk vs.),
- (4) Yayıncılar Birliği ile toplum ve yayıncılık ilişkileriyle ilgili temel organizasyonlar,
- (5) Basımevi,
- (6) Editörlük, redaksiyon, tashih vb.,

(7) Ödül organizasyonları ile yazarların teşvik edilmesi.

* En büyük problem kitap okuma kültürünün olmamasıdır. Kürt aydınlanması çok zayıf. Siyasetçiler Kürtçe kitap hiç okumuyor, Kürtçe konuşmayı Kürtçeye değer vermiyorlar. İster siyasetçi ister sanatçı olsun, seçkin kimseler Kürtçeye gereken değeri verip ona sahip çıkmıyorlar.

* Kitap okuma alanları çok kısıtlı, yeni alanlar açılmalıdır. Kürt kentlerinde bulunan yayınevleri Türkiye metropollerine ulaşamıyor, Türkiye metropollerinde olanlar da Kürt kent ve bölgelerine ulaşamıyorlar.

* Kürt siyaseti bu alanda çok zayıf. Bu konuda, hem durumla alakalı hem de devletin görev ve sorumluluklarıyla ilgili çaba sarf edip konuyu meclisle siyaset gündemine getirmelidir. Bölge belediyeleri konu hakkında hep kulak ardı edilmiş, kayyım atamalarıyla birlikte bu alan iyice boş kalmıştır.

* Kitap satış merkezleri oldukça azdır.

* En büyük problemlerden biri de Kürtçe eser ile yayınlarının tanıtım ve reklam eksikliğidir. TV, radyo, gazete ve iletişim kanalları bu konuda oldukça zayıf olup bunlar üzerine gerektiği gibi durmuyorlar.

* Kürtlerin bir dağıtım kurumu yok, bu büyük bir boşluk olup derhal çözülmelidir.

* Kürt kitapçıları çok güçlü değil, Türk kitapçıların bir kısmı Kürt eserleri satmak istemiyor, bir kısmı da korkuları için satmıyorlar.

* Kitap fuarları ile sergilere katılma yolları yayıncılara kapalı.

* Devletin yayıncılar üzerinde ekonomik ablukası var. Devlet Kürt pazarının gelişmesini istememektedir.

* Kitap fiyatları çok yüksek, okuyucular bundan şikayetçi; tiraj az olduğundan bu da maliyetin artmasına ve kitap fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır.

* Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde bir matbaaya ihtiyaç vardır.

* Kürt yayıncılığının gelişmesi için sponsorluğa gereksinim vardır.

* Kürt kurum ve kuruluşları kendi üyelerini kitap almaları konusunda bilgilendirmelidir.

* Yayıncılığın bir diğer amacı da ticarettir, bu gözetilmelidir.

* Kürt diliyle eğitim gündeme girmeli, bu da Kürtçe okumayı geliştirecektir.

* Kürtçe kitaplar halka ulaşmıyor, sadece yazar ve ilgili olanlar onları bulup okuyabiliyor.

* Kürtçe kitapların redaksiyon ve editörlüğü çok zayıf, atölyeler oluşturulmalı ya da bununla alakalı eğitimler yapılmalı veya verilmelidir.

* Hukukçular tarafından komisyonlar oluşturularak yayıncılık alanındaki hukuki sorunlar izlenmelidir.

* İmla standardizasyonu yapılarak sorunlara çözüm bulunmalıdır. Zira her yayınevi imla konusunda ayrı bir yol ve prensiplere sahip.

* Kürt yayıncılığında lehçe sorunları olup bazı diyalektler dezavantajlı, bu alanda dezavantajlı lehçeler için pozitif ayrımcılık geliştirilmelidir. Zira devlet bu konuda bilinçli politikalar gütmektedir.

* Zindanlarda üretkenlik söz konusu, fakat üretilenler dışarıya ulaşmayıp basılmıyor, onlara sahip çıkılarak basılmaları sağlanmalıdır. Yayıncılar zindanlardaki yazarlara sahip çıkmalıdır.

* Acilen yok olmakla yüz yüze olan folklorik ürünler derlenip finanse edilmeli ve basılmaları yapılmalıdır. Zira dil folklerden da beslenmektedir.

* Kürt yayıncılar 2011 yılında bir koordinasyon oluşturmuşlardı, bu koordinasyon bundan böyle Kürt Dil ve Kültür Ağı'nda da çalışmalarını sürdürecektir.

* Bir kooperatifin kurulması için de tartışmalar yürütüldü, bu tartışmalar gelecek toplantılarda neticelenecektir.

Kültür Masası

* Kültür yaşamın bütün yönlerinin serüveni olup temel mirastır. Eğer sahibi olsa ve sürdürülürse mirasa dönüşür, sahipsiz olursa başkalarına kalıp talana dönüşür. Talandan kurtarıp koruyacaklarımız ise kültürel miras olur.

* Bu kültürel miras bir ortak yaşam uğraşısıdır. Adetler, folklor iş ve çaba ustasıdır, ortak düşünce mühendisliği yapıp kültüre biçim vermektedir. Sanatsal bir şekilde birbirine uydurarak kimlikleştirir.

* Kültür folklorla, gelenek ve göreneklerle mayalanıp sonuç itibariyle ulusal kimliğin oluşmasını sağlar.

* Dil, düşünce, mit ve folklor ulusa bir kiske oluşturmaktadır.

* Kürt kültür hafızası açılmalı, derlenmiş malzemeler iyi bir yöntemle korunup teknolojik araçlarla da yaygınlaştırılmalıdır.

* Bilimsel yöntemlerle seçilmiş eserler iyi bir pedagojik yöntemle çocuklar için hazırlanıp dağıtılmalıdır.

* Yukarıda bahsettiğimiz temel çalışmalarımız için kurum ve kuruluşlar açılmalıdır.

* Şikayet ve serzeniş dilini bir tarafa bırakıp kırım politikalarına karşı düşünceler üretmek lazım.

* Kürdi kültür, bir ihtiyaç halini almalıdır.

* Kültürel gelişim için öncelikle siyaset kurumu kendinden başlamalı, kendini çalışmalara katmalıdır.

- * Kürt müziği üzerine akademik çalışmalar yapılmalıdır.
- * Kültürle ilgili bir kontrol mekanizması olmalı, onların uzmanlık görüşleri kurumlar ile siyasette etkili olmalıdır.
- * Var olan mirası yeni kuşaklara aktarmak için çocuklara yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- * Derleme kaynaklarına zaman kaybetmeden ulaşmak için, derhal çalışmalara başlanmalıdır.
- * Ağ tarafından çaba sarf edilip derlemeciler arasında bir ağ oluşturularak derleme kaynaklarına erişim sağlanmalıdır.
- * Derlemeciler ile arşivciler için bir eğitim programı oluşturulmalıdır.
- * Bir ulusal arşivin oluşturulması ve derlenmiş materyallere erişim imkanının sağlanması ile tasnifi için bilimsel olarak çalışan arşivcilerin yetiştirilmesi lazım.
- * Derlenmiş çalışmalar üzerine bilimsel anlamda bir çalışmanın yürütülmesi lazım.
- * Ağ kültürel eserlerin halka ulaşmasına hizmet etmeli ve mekân ile teşhir yöntemleri bütün kültür bölümleri için hazırlanmalıdır.
- * Daha önce Kürt kurum ve kuruluşları tarafından planlanması yapılan ve sonuçsuz kalan “Folklor İncelemeleri Merkezi” gibi bir çalışma Kürt Dil ve Kültür Ağı’nca bir proje haline getirilip hayata geçirilmesi için çaba sarf edilmelidir.
- * Uluslararası kamuoyu için bazı projeler hazırlanıp uluslararası kurum ve kuruluşlara (UNESCO; BM gibi) sunulmalıdır.
- * Fonların bulunması ve tanıtımlar için Kürt Dil ve Kültür Ağı diplomatik adımlar atmalıdır.
- * Kürt Dil ve Kültür Ağı diasporadaki Kürt kurum ve kuruluşlarla ilişkiler geliştirerek işbirliği halinde ortak çalışmalar yapmalıdır.
- * Meşru kültürel haklar gibi, devletten de bazı hak taleplerinde bulunulmalıdır.
- * Devlet okullarında çocukların anadilinde eğitim almaları için bazı teşvik ve yollara başvurulmalıdır.
- * Çocuklara yönelik müzik dersleri için, birinci sınıftan itibaren pedagojik metotlarla dersler verilmelidir.
- * Bireylerin kendi dil ve varlığını iyi hissetmeleri için bütün havaalanlarında ve duraklar/istasyonlarda Kürtçe anonslar yapılmalı ve bunlar devletten talep edilmelidir.
- * Basım ve yayınlar bütün lehçelerde yapılmalı, Kürt Dil ve Kültür Ağı da kurumlar arasında aracılık görevini üstlenmelidir.
- * Yukarıda birçok noktaya temas ettik, kaynak ve derlemecilerin her türden hakları saklı olmak kaydıyla derlemeciler eserlerini kurumlara vermelidir.

Bütün telif hakları saklı tutulmalı ve sanat hırsızlığının önüne geçilmelidir.

* Son olarak temennimiz Kürt Dil ve Kültür Ağı'nın bütün bu çalışmaları gerçekleştirebilecek bir oluşuma dönüşmesidir.

Sanat Masası

* Asimilasyon politikaları Kürtler üzerinde farklı biçimlerde yürütüldüğü için Kürt sanatsal ürünlerine de (tiyatro, müzik, resim-heykel, sinema, halk dansları vb.) olumsuz bir etkisi söz konusu.

* Sanatçılar sanatlarını, tiyatrocular tiyatrolarını Kürtçe sunduklarında, müzisyenler müziklerini Kürtçe icra ettiklerinde, sinemacılar filmlerini Kürtçe yaptıklarında ne yazık ki Kürtçe onların yaşamında ya çok kısıtlı olarak kullanılmakta ya da hiç yer almamaktadır. Birçok sanatçı kalıpları, diyalogları, şarkıları ezberliyor ama maalesef yaşamlarının bir anını dahi Kürtçe olarak yaşamıyorlar.

* Sanatçı toplumun dönüşmesinde önemli bir rol oynadığı için Kürt sanatsal üretimleri de bir dereceye kadar asimilasyon politikalarını önleyebilir, fakat ne yazık ki var olan durumda Kürt sanat üretimleri bu alanda çok zayıf kalıyor.

* Kürt sanat ve sanatçısı ne yazık ki çok güçlü bir şekilde toplumun bütün hücrelerine ulaşamıyor. Elbet bu durumun birçok nedeni vardır, onlardan biri kuşkusuz devletin asimilasyon politikaları, diğeri de bencillik, popülizm ve toplumun değişim ile dönüşümü karşısındaki duyarsızlıktır.

* Kürt dil ve kültürünün geliştirilmesi ve korunması için Kürt sanatına büyük bir rol ve sorumluluk düşmektedir, bununla beraber Kürt siyasetinin bütün farklı düşüncelerine mensup Kürt siyasetçileri de Kürt dili ve kültürünün geliştirilmesi için Kürtçeyi kullanmayı esas almaları lazım.

* TV kanalları vasıtasıyla halka ulaşmak mümkün iken maalesef bundan yeteri kadar yararlanamıyoruz. Zira Kürtçe TV kanallarında çok fazla siyasi program var, oysa toplumu yeniden şekillendirebilecek alternatif Kürt sanatı ise ne yazık ki halka istenilen derecede ulaşamıyor.

* Atalarımızın da söylediği gibi "her ot kendi kökü üzerinde yeşerir"; bu nedenle eğer bir çocuk daha ana rahmindeyken Şakiroların, Meryem Hanların sesini duymamışsa, Melayê Cizîrî ile Ehmedê Xan'ın şiiirleriyle, Kürt hikâye ve masallarıyla büyümemişse, eğer bir çocuk daha ana rahmindeyken Egîdê Cimo'nun meyinin sesiyle, Mihemed Şêxo'nun bazukasının telleriyle titrememişse, öyleyse bu ot hiçbir zaman kendi kökü üzerine yeşermeyecektir.

* Kürtçenin prestiji gittikçe azalmakta olup sonuçları sanata da yansımaktadır. Buna karşı, başarılı sanatsal üretimler ise Kürtçenin prestijini yükseltebilir.

* Çeviri her ne kadar teknik alanda bazı tecrübeleri beraberinde getirirse de gerçeklikte sanatın anlam ve ruhunu öldürmektedir. Bu sebeple de köksüz eserler ortaya çıkmaktadır.

* Kürt sanatının eleştirisi mekanizması çok zayıftır, bu da Kürtçe sanatsal yaratımının gelişimini önlemektedir.

* Kürt sanat ve kültürünün dejenerasyonu normalleştirilmiştir. Bizi şoke etmesi gereken şeyler maalesef yaşantımızda normal hale getirilmiştir. Modernizmin konformizmine ait şeyler Kürdî yaşamı dejenere etmiştir.

* Sanatsal ve kültürel programlar siyaset gölgesi altında boğulmaktadır. Örneğin, bir kültürel bayram olan Newroz Bayramı'nda daha çok siyasetin rengi ön plana çıkmaktadır.

* Yerel yönetimlere el konulması (kayım atamaları), yaşamın bütün alanlarını etkiledi. Buna karşın direngen bir karaktere sahip Kürt sanatı durmadı, üretkenliğini sürdürdü. Bu da beraberinde yeni sanatsal inisiyatifleri yarattı.

* Kürtçe organizasyonları düzenleyenler, kendi çalışma kalitelerini yükseltmelidirler. Sanatsal yaratım, ekonomiye bağımlı hale getirilmemelidir.

* Eğer bir şarkı, bir tiyatro, bir film, bir resim ve bir heykel ya da bir çizgi film Kürdî bir ruhla çocuklara kendini ulaştırabilirse, asimilasyona büyük bir darbe vurabilecektir.

* Sanat ve sanatçı siyaseti etkileyebilmeli ve ulusal birlik inşası yolunda rol oynayabilmelidir.

* Toplumsal konuların tartışılması, kültürel ve sanatsal forumların oluşturulması, toplum ruhiyatı üzerine olumlu etkide bulunacaktır.

* Kürtçe sanat ürünlerini sunan kanalların içeriğinin güçlendirilmesi ve Kürt sanat ile kültürüne uygun kriterlerin esas alınması lazım.

* Bütün Kürt sanat bölümlerinin eğitimi ısrarla Kürt lehçeleriyle yapılmalıdır.

* Kürt siyaseti, Kürt sanatının geliştirilip korunması için stratejik olarak davranması ve dil meselesini temel sorun olarak görüp dil kullanma alanlarının yaygınlaştırılması için olanaklar yaratmalıdır.

* Sanatsal program ve etkinliklerde, Kürtçe olarak kendini ifade edebilen siyasetçiler konuşmalıdır.

* Sanatsal çalışmalar yürüten kurumlar ile sanatçılar, sosyal medya hesaplarında Kürtçe lehçeleri kullanmaları lazım.

* Kürtçe TV kanalları, kendi programlarında toplum mirası olan eserler ile yaşayan pratik sanatı icra eden Kürt sanatçıların ürünlerinin tanıtımını da yapmalıdır.

* Kürt basını, Kürt sanatına ortak ve olumlu bir şekilde yaklaşıp Kürt sanatının ürünlerini halka ulaştırmalıdır.

* Farklı fikirlere mensup Kürt sanatçılar daha fazla bir araya gelebilmeli, aralarındaki ilişkiyi güçlendirip geliştirmeli ve aralarındaki destek ile dayanışmayı sağlamlaştırmalıdır.

Dil ve Eğitim Masası

* Kürtlerin dil ve kültürle ilgili plan, planlama ve programları olmalı. Planlama altında Kürt kurum ve kuruluşlarının çalışma ve görev alanları belirtilip onların bu plan, planlama ve programları ise genel planlamaya uygun olmalıdır. Dil ve eğitim alanı da bu plan, planlama ve programa uygun bir şekilde hazırlanmalıdır. Asimilasyon ve başarısızlığın bir nedeni de budur.

* Ne kadar asimile olduğumuzu anlamak, halkımızın, kurumlarımızın dil hakkındaki düşüncelerini bilmemiz için önemli araştırma ve anket çalışmaları yapılmalı ve var olan durum analiz edilmelidir. Zira ne kadar asimile olduğumuzu bilmeyip tahminlere göre konuşup iş yapıyoruz.

* Dil ve kültür bilinci üzerine araştırmalar yapılmalı, durumları bize benzer ülkelere bir heyet gönderilerek onların plan, planlama ve mücadelelerine bakarak, gözlemler yapılmalı ve bir rapor hazırlanmalıdır. Sonunda da bilinçlenme üzerine genel bir konferans tertip edilmelidir.

* Dil ve eğitim alanında önemli eksikliklerden biri de var olan materyallerin zayıflığı ve azlığıdır. Birçok materyal modern ve pedagojik değildir. Materyallerin hep var olması ve yenilenmesi için de materyalleri hazırlama merkezi açılmalıdır.

* Kürtlerin bütün materyal ve yazıları tek bir imlaya göre hazırlanmış olup aynı terminolojiye sahip olmalıdır. Bu konuda kurumlarımızın tek sesli hareket etmeleri icap eder. Bunun için de dil ve akademik alanlarında faaliyet gösteren kurumlarımız bir araya gelip toplanmalılar.

* Büyük problemlerden biri de bilinç meselesidir. Halk arasında dil bilinci çok zayıftır. Halk bu meseleyle fazla ilgilenmeyip aynı zamanda bu konularda da gerekli bilgiye sahip değildir.

* Başta siyaset kurmumuz ve bütün kurumlarımız olmak üzere, öncelikle kendi içlerinde bilinçle ilgili çalışmaları başlatmaları lazım. Bilinçlenmemiş birey başkalarını bilinçlendiremez. Bu alanla ilgili materyallerin olması lazım ki halk arasında bilinç hareketi başlatılabilsin. Eğer halkta gerekli bilinç düzeyi oluşmazsa dil talebi hep güdük ve zayıf kalacaktır. Tiyatro, sinema, sanat alan-

ları bu konuda ihtiyaç duyulan bilinç materyalleri hazırlamalılar. Televizyon ekranlarında da bunun için devamlı programlar olmalı. Asimilasyon ve bilinç üzerine bir web sitesinin olmaması da bir eksikliklerdir.

* Çocuk eğitimi alanında da imkan ve materyaller çok az. Çocuklara bir televizyon yetmez; iyi ve dikkat çekici çizgi filmler olmalı. Zarok TV'nin dili halkın diline yakın olmalı. Çocuklar için anaokulu ve kreşler açılmalıdır. Eğer imkanlar el veriyorsa çocuk kurumu açılmalı ve özellikle de çocuk konusuna yoğunlaşmalıdır.

* Bundan böyle Kürtler adına ne yapılacaksa bütün Kürt çevrelerinin çalışmalarına katılımları sağlanmalıdır.

* Her kurumun, sürekli olarak Kürtçeyi teşvik etmesi gerekiyor. Belediyeler, yayınevleri, odalar, sivil toplum örgütleri Kürtçe çalışmaları özendirici ödüller vermelidir.

* Kürt belediyeleri hizmetlerini iki dilli yapmalıdır.

* Bu oluşum güçlendirilip bir statüye kavuşturulmalı ve bir merkeze sahip olmalıdır.

* Dil ve eğitim kurumları ile diğer Kürt kurumlar arasında güçlü bir koordinasyonun olması lazım. Bazı Kürt şehirlerinde dil kurumları yok, bu kurumlar açılmalıdır.

* Tehlike altında olup yok olmakla yüz yüze olan bir alan da folklorudur. Önümüzdeki 10-20 yıl içinde folklorik ürünlerin ortadan kaybolma riski var. O yüzden acil bir iş olarak derleme çalışmaları yapıp folklorik eserlerimizi ve rütüellerimizi kayıt altına almalıyız.

* Dil alanında çalışma yürütülmesi gereken bir alan da sözlük çalışmasıdır; basılmış yüzlerce cep sözlüğü olmasına karşın binlerce sözcüğümüz bu sözlüklerde yer almamakta, sadece sözlü dilde varlıklarını sürdürmektedirler. Başka uluslar bu işi yapılması gereken en acil bir çalışma olarak belirtmiş olup öncelikle sözlüklerini hazırlamışlardır. Kaç yüz bin kelimeye sahip olduğumuzu tam olarak bilmiyoruz. Ölen her bir yaşımızla birlikte onlarca sözcüğümüz de ölmektedir.

* 21 Şubat ve 15 Mayıs'ta Kürt dili üzerine konferans ve mitingler düzenlenmelidir. Bütün kurumlar ayrı ayrı etkinliklerde bulunmalıdır.

* Bütün alanlar için öğretmenler eğitilip yetiştirilmelidir. Sadece dil öğretme alanı yetmez. Örneğin Kürtçe matematik, müzik, tarih, edebiyat, coğrafya gibi alanlarda da öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

* Bazı şehirlerde var olan eğitim kurumları yetmiyor. Çoğu kent merkezlerinde kalmış, o yüzden diğer mahallelerdeki onlara ulaşmakta sıkıntılar çekiyor. Özellikle ilçelerde bu tür çalışmalar çok cılız ve kimi ilçelerde de hiç yoklar.

* Dil ve Eğitim Masası ile Çocuk Masası birleştirilmelidir.

* Kürtçe materyal ve çalışmalar için bir arşiv yerine ihtiyaç vardır, arşiv olabilmesi için Kürt Hafıza Merkezi olmalıdır.

* Her ne kadar dil öğretmek için farklı dernekler açılmışsa da bir dil kurumunun açılması ve bütün derneklerin de Kürt Dil Kurumu bünyesi içinde olmaları lazım. Bu kurum kurulmalı ve daha çok akademik ile teorik alanda çalışmalar yürütmeli, diğer eğitim ve dil kurumlarını organize ve koordine etmelidir.

* Alternatif eğitim için bir konferans düzenlenmeli; yol, yöntem ve modeller üzerine tartışmalar yürütülerek Kürtçeyle alternatif bir eğitim modeli oluşturulmalıdır.

* Özgür okullar için olanaklar oluşturularak her şehirde açılmaları sağlanmalıdır.

* Dil ve kültürel çalışmalar bütün Kürt kurumların görev ve işi olup bütün kurumlar elini taşın altına koymalıdır.

Meslek Odaları ile Sendikalar Masası

* Kurumlar çalışmalarını çok dilli olarak yapmalı.

* Kurumlar sosyal medyada Kürtçeyi de kullanmalı.

* Mesleki kurum ve kuruluşlar Kürt dil bilincinin toplum içinde yerleşmesi için dil bilinci çalışmaları yürütmeliler.

* Her kurum kendi ilgi alanına göre Kürtçe üzerine bilimsel çalışmalar yürütmeli, bu tür çalışmaların sonuçlarını kamuoyu ve uluslararası kurumlarla paylaşmalıdır.

* Her kurum Kürtçe eğitim için kendi üyelerine gerekli olanakları yaratmalıdır.

* Her kurum ihtiyaca göre görsel materyalleri hazırlamalıdır. Bu materyaller ya kendi üyeleri ya da toplum için olmalıdır.

* Bütün kurumlar kendi iç bünyesindeki tabela, afiş, kapı vb. yazıları iki dilli olarak hazırlamalıdır.

* Bütün mesleki kuruluşlar Kürtçe kavramlar üzerine bilimsel çalışmalar yapmalı, sözlük ve sözlükçeleri hazırlamalıdır.

* Her kurum Kürtçenin resmi dil olması için söz ve tavır sahibi olup diğer kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmelidir.

* Kurumların yönetim kurulları oluşturulduğunda Kürtçe bilen ve Kürt dil bilincine sahip kişilerin seçilmeleri esas alınmalıdır.

* Mesleki kuruluşlar arasında bir dil koordinasyonu kurulmalıdır.

* Kurumların yönetim kurulları dil üzerindeki çalışmaları temel gündem olarak ele almaları lazım. Dil çalışmalarına ilişkin heyetler kurulmalıdır.

* Bütün kurumlarda Kürt dil bilincinin oluşması için Kürtçe televizyon kanalları sürekli açık tutulmalıdır.

* Bütün kurumlar Kürt diline ait özel günler için programlar yapıp kutlamalar düzenlemelidir.

* Kürt dil bilincinin oluşması için her kurum periyodik olarak dilsel çalışmalar (film, tiyatro, konser vs.) tertip etmelidir.

Akademisyenler ile Sosyolengüistik Çalışmalar Masası

* Uzun yıllardan beri süregelen asimilasyon politikalarından ötürü Kürt dili tehlike altında; bunun en büyük göstergesi ise kuşaklararası dil transferinin kesilmiş olup Kürt çocuklarının büyük bir kesiminin Kürt dil ve kültürüyle yaşamamasıdır.

* Kürt toplumu artık tek dilli bir toplum olmayıp çok dilli bir toplumdur; çözüm yolları bu gerçekliğe göre oluşturulmalıdır.

* Kürt halkı kendi gerçekliğini bilip kendini korumalı ve bu bilinçle yaşamını inşa etmelidir.

* Çözüm için eşitlik değil, ağırlığı anadiline veren çok dilli bir düzene ihtiyaç vardır.

* Kürt dili resmi bir statüye sahip olmalı, eğitim ile sosyal hizmetler dili haline gelmelidir.

* Bunun için de güçlü bir Kürtlüğe; 5'er, 10'ar, 20'şer yıllık genel planlamalara gereksinim vardır.

* Dil meselesi bir psikolengüistik sorundur. Kürt dilinin güçlendirilmesi için dil prestijinin güçlendirilip yükseltilmesi ve toplum içinde Kürtçenin görünürlüğü yaygınlaştırılmalıdır.

* Çocuklara yönelik dil ve kültür aktarımı, bütün dil ve kültür çalışmalarının genel amacına dönük olmalıdır.

* Kürt kurum ve kuruluşları Kürt dil alanlarının güçlenip çoğalması için çaba içinde olmalıdır. En fazla dikkat kesilmesi gereken alanlar şunlardır:

- Aile alanı
- Dil, kültür, sanat, eğlence ve yaşam alanları
- Bütün Kürt kurum ve kuruluşları, bilhassa siyaset kurumları
- Pazar alanı
- Eğitim alanı

* Kürtçe öğretimi acil bir ihtiyaç olup bunun için de var olan bütün olanaklar kullanılmalıdır. Örneğin;

- Okullardaki seçmeli dersler

- Varolan kurum, kuruluş ve alanlardaki kaynaklar

* Kürt dilini öğretme ve Kürt kültürünü yaymak için teknolojinin bütün araçları en iyi şekilde kullanılmalıdır: Örneğin;

- Telefon uygulamaları

- Youtube kanalları

- İnternet üzerinde bir akademinin kurulması vb.

* Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin deneyimi ve değerleri, Kürt dili ve kültürünün geliştirilip canlandırılması için büyük bir kaynaktır. Bu kaynaklardan daha fazla yarar sağlanmalı ve sınırları aşan işbirliklerinin kurulması gerekir.

* Kürt dili ve kültürü üzerine yapılan çalışmalar ortak bir alanda/hafızada kaydedilmesi, kolektif bir hafızanın kurulması lazım.

* Aile içinde Kürtçe öğrenmeyen çocukların sonra dışarıdan dili öğrenmeleri oldukça zordur. Fakat eğemen ve resmi dili her şekilde öğrenebiliyorlar. Kürtçenin ev içi dili haline gelebilmesi için ailelere çağrıda bulunulmalıdır. Çok dillilik her şekilde tek dillilikten iyidir.

* Akademisyenlerin ellerindeki Kürt sosyolengüistiği hakkında bilgiler çok yetersizdir. O yüzden her açıdan araştırma çalışmaları yapıp sosyolengüistik veriler üretilmelidir. Örneğin aşağıdaki konularda çalışmalar yapılabilir:

- Aile içindeki dil kullanımı

- Bazı popüler sektörlerde dil durumu; futbol gibi

- Üniversite öğrencileri arasında Kürtçenin durumu

* Bütün alanlar için, genel ve ortak bir terminoloji hazırlanmalıdır.

* Kürtçenin akademi dili olabilmesi için Kürt akademisyenlerin buna öncülük etmeleri gerekir.

* Üniversitelerde Kürt dil ve kültür alanları daraldığı için akademisyenler ile Kürt kurum ve kuruluşları arasında işbirliği güçlendirilmelidir.

* Kürt akademisyenlerin çalışma ve eserlerinin korunması için kamuoyunun daha fazla bilgilendirilmesi lazım.

* Üniversitelerde Kürt dil ve kültür alanlarını genişletmeli ve Kürtçe bütün lisans bölümlerinin dili haline getirilmelidir.

* Kürt akademisyenleri arasındaki işbirliği güçlendirilmeli ve bunun için de ilk adım olarak Kürt akademisyenler ağı oluşturulmalıdır.

* Kürt sosyolengüistiğinin planlanması için ezilen halkların dil tecrübelerinden iyi şekilde yararlanılması lazım.

* Kurmançça ve Kirmançça (Zazaca) olarak her iki lehçe de tehlike altında. Fakat Kirmançça daha fazla tehlike altındadır. Kürt kurum ve kuruluşları bütün

güç ve kaynaklarını Kırmancça için kullanmalıdır.

* Kürtçe akademik açıdan güçleniyor, fakat halk arasında zayıflıyor. Bundan dolayı Kürt akademisyenler Kürt dil ve kültürünün halk arasında canlanıp gelişebilmesi için aileler ve halkla ilişkiler geliştirip Kürt kurum ve kuruluşlarıyla da işbirliği yapmalılar.

Hukuk ve Hak Kuruluşları Masası

* Türkiye Cumhuriyeti tarafından tekçi politikalar uygulanmaktadır.

* Siyaset dili Türkçe olup bu da temel bir sorun teşkil etmektedir.

* Ekonomik ve şahsi çıkarlar dilin önüne geçmiştir.

* Dil eğitim dili olmadığı için toplumda dil konusuna dair bir bilinç oluşmamıştır.

* Kürtler statüsüz olduklarından dolayı kendilerini psikolojik açıdan sahipsiz buluyorlar. Bu da halk arasında ezilmişlik psikolojisinin artmasına neden oluyor.

* Halk arasında Kürtçe konuşma utangaçlığı var.

* Asimilasyon politikalarının etkisiyle toplum içinde kendi kendini asimile etme meydana gelmiştir.

* Her ne kadar Kürt hukukçular birçok alanda topluma öncülük etmişler de dili kullanma ve dil çalışmalarında eksik kalmış, örgütlü ve düzenli bir mücadeleye yürütmemişlerdir.

* Türkiye'deki barolar ile hukuk ve haklar alanında çalışan kurum, kuruluş ve örgütler dil ve kültür mücadelesine katılmalıdırlar.

* Kürtlerin yaşadığı illerin barolarında Kürt dil eğitimi verilmelidir.

* İç ve uluslararası alanda anadilinde eğitim mevzuatı üzerine bir araştırma yapılıp bu konuda bir rapor hazırlanmalıdır.

* Anadilinde eğitim hakkı müracaatları için yardım verilip danışmanlık yapılmalıdır.

* Adları değiştirilen yerlerle ilgili bir çalışma yapılıp bu konuyla alakalı hukuki başvurular yapılmalıdır.

* Mahkemelerde anadilinde savunmaya ilişkin uzman kişilerin resmi tercüman listelerine girmesi için çaba sarf edilmelidir.

İş İnsanları Masası

* Sivil kuruluşlar, kuruluşların içinde buldukları durumu göz önünde bulundurdukları bir vizyonla çalışmaktadırlar.

* Ekonomik kurumlar Kürtçeyi bütün çalışmalarında kullanmalıdırlar. İş insanları hem yönetim kurullarında buldukları kurumlarda hem de kendi iş yerlerinde çalışanlarını eğitip kampanyaların düzenlenmesini sağlamalıdırlar.

* Kürt dili üzerindeki tehlikenin ortadan kaldırılması için yaşamın bütün alanlarında Kürt dili kullanılmalı; evde, okulda, pazarda vb. yerlerde.

* Kürt dili ve kültürünü işleyecek bir televizyon kanalı kurulmalıdır.

* Ekonomik terimler sözlüğü çalışması yapılmalı ve İş İnsanları Masası bu çalışmaya öncülük etmelidir.

* Kürt dilinin eğitim dili olabilmesi için adımlar atılmalıdır. İş İnsanları Masası üyeleri bu konuyla alakalı olarak lobi ve diplomasi çalışmaları yapmalıdır.

* Özel okullarda Kürt dilinde eğitim verilmelidir. İş İnsanları Masası üyeleri bu işin öncülüğünü yapacaklardır.

* Yukarıda açıklanan maddeler, dil planlanmasına ait birkaç bölümdür. Bu oluşum genel ve kolektif bir planlama yapmalıdır.

İletişimciler Masası

* Kürtçe konuşma oranı aile içinde ve siyaset alanında gittikçe azalmaktadır.

* Eğitim Kürtçe olmalıdır, sadece Kürtçeyle eğitim verilmelidir.

* Kirmançça (Zazaca) mesleklerini icra eden gazetecilerin geçimlerini sağlayacakları bir yer yok. Bir gazeteci/muhabir sadece Kirmanççayla geçimini temin edemiyor. Bu da gazeteci ve muhabirlerin Kirmançça alanından uzaklaşmalarına neden olmaktadır.

* Kürt gazeteciler, dünya gazeteciler gündeminden uzaktırlar. Gazeteciler yılda bir kez gazetecilik eğitimi görüp birbirlerinin deneyimlerini dinlemeliler.

* Gazeteciler kurumların çatıları altında toplanıyorlar, ancak kendi kurumlarının siyasetinin hizmetinde olmamalı, gazetecilik ile dil hizmetinde olmaları gerekir.

* Medya dilinin toplum üzerinde etkisi var, temsilciler ve siyasetçilerin de Kürt diliyle konuşmaları lazım. Gazeteciler onları Kürtçe konuşmaya mecbur bırakmalı, Kürtçe beyanatlar için ısrar etmeliler.

* Gazeteciler sadece mesleki işlerinde değil, günlük yaşam ve ilişkilerinde de Kürtçe konuşmalılar.

* Medya dili öğretebilir, sadece Kürt diliyle eğitim veren Kürt medyasının organları olmalı.

* Toplum sosyal medyaya da bakıyor, Kürt medyası sosyal ağlar, Youtube, Facebook, Twitter, Instagram gibi alanlarda dikkat çekici ve güçlü yayınlar yap-

malı. Sosyal medyada Kürtçeyle yayın yapılmalıdır. Aynı şekilde Kürt medyası sosyal medyada Kürt dili için yapılan kampanyalara destek olmalıdır.

* Kürt medyasının dili sert olup toplumdaki uzaktır. Kürt medyasının dili soft hale getirilmeli.

* Kürt medya organlarının içeriği genel topluma hitap etmiyor, eğlenceli dizi filmler yapılmalı.

* Çocuklar için özel programlar olmalı ve bu tür programlarla da Kürt kültür ve gelenekleri çocuklara aktarılmalıdır.

* Toplumun bir kesimi Kürtçeden utanıyor, Kürtçe konuşmanın bir onur olduğunu Kürt medyası net bir şekilde gösterebilmeli. Örneğin pedagoglar çok dilli çocukların tek dillilerden eksik olmadığını açıklamalıdır.

* Kürtçe haberler az okunmakta, Kürt kurumlarında Kürt dili kadroları diğer dillerinkinden daha azdır; Kürtçe eserlerin içeriği geliştirilip güçlendirilmeli ve Kürtçe bilen kadroların sayısı artırılmalıdır.

* Kürt medyasının çoğunluğu diğer dillerde haber hazırlayıp Kürtçeye çeviriyorlar. Kürt haber ajanslarının web sitelerinin temel dili Kürtçe olmalı, eğer gerekirse Kürtçeden diğer dillere çevirilmelidir.

* Bütün haberlerde yerleşim yerleri ile coğrafik adların orijinal isimleri yazılmalıdır.

* Toplantıdaki oluşum Kürtçe medyaya arka çıkmalıdır.

* Bu zamanın çocukları internete çok takılıyorlar, telefon uygulamalarını kullanıyorlar, o yüzden telefon uygulamaları özel içerikle çocuk ve yetişkinler için Kürtçe hazırlanmalıdır.

* Dil ve kültürel çalışmalar şehir merkezlerinde yapılıyor, haberler de oralarda hazırlanıyor. Köy ve kırsal alanlarda da dil ve kültür çalışmaları yapılarak Kürt medyasında onlara yer verilmelidir.

* Bu tür çalışmalara dünyanın dört bir yanında yaşayan Kürtler de katılarak kendi deneyim ve yöntemlerini birbiriyle paylaşmalıdır.

* Bölgesel Kürt medyasına değer verilmelidir.

* Sadece Kırmancça (Zazaca) yayın yapan organlar çoğaltılmalıdır.

* Siyasi amaçlar için dil araç haline getirilmemeli, siyaset dilin hizmetine girmelidir.

* Kürt medyasının dili birbirine yakın olmalıdır.

* Kürt medyasıyla ilgili tartışmalar sadece Kürtçeyle alakalı olmayıp tematik çalışmalar da değerlendirilmelidir. Yayımlanan her şey bütün yönleriyle ele alınmalıdır.

* Sadece Kürt medyası üzerine özel bir çalıştay gerçekleştirilmelidir.

Kadın Kuruluşları Masası

* En büyük sorun tek dilli eğitim sistemidir. Küçük yaşlarda çocuklar çocuk bahçelerine ve okullara gidiyor, bu da daha erken bir yaşta asimile olmalarına neden oluyor.

* Kürtçe günlük konuşma dili olmalı ve her ev bir okula dönüşmeli.

* Asimilasyon ile otoasimilasyon dil ve kültürün yok olması ve tarihin tersyüz edilmesidir. Herkes kendine “Ben kendimi ne kadar tanıyorum?” sorusunu sormalıdır.

* Bu masada bulunan kadınlar asimilasyonu bir tür şiddet olarak görüyor.

* Her toplumun siyaseti o toplumun diliyle olmalıdır.

* Dili geliştirme ve korumada kadınların temel bir role sahip oldukları tarif edilmekte, fakat dilin ve kültürün geliştirilip korunması sadece kadınların sorumluluğunda olmamalıdır. Zira bu toplumsal bir sorumluluktur. Bu cinsiyetçi bilinç, kadınlar üzerindeki saklı şiddeti savunmaktadır.

* Dilde var olan cinsiyetçi söz veya sözcükler düzeltilmelidir. Bütün dilbilimciler, öğretmenler, gazeteciler, aydın ve sanatçılar bu konuda dikkatli olmalıdır. Zira kültürel mirası koruma adı altında yeterince cinsiyetçi bir yapıya sahip olan birçok sözcük bu kesimler tarafından kullanılmaktadır.

* Bütün kurumlar kendi çatıları altında Kürtçe eğitim vermelidir.

* Bütün esnaf kurum ve kuruluşlarıyla alışveriş dillerini Kürtçe yapmaları konusunda konuşulmalıdır.

* Toplumsal ve kültürel alanlardaki eliteleşmeyi ortadan kaldırmak için, kültürel etkinlikler alanlara, topluma inmelidir.

* İletişim araçlarında kadın ve çocuk programları çoğaltılmalıdır. Kürtlerin toplumsal yapısına uygun bazı Kürtçe film ve dizi filmler yapılmalıdır.

* Kadınların 8 Mart, 25 Kasım gibi bütün çalışmalarını Kürtçe olmalıdır. Bu tür günlerin etkinliklerinin teması Kürt dili üzerindeki şiddet olmalıdır.

* Toplantıya katılan bu bileşen dil gelişimiyle ilgili olarak alınan kararların takipçisi olmalıdır.

* Her kurum dil eğitimi ile dili kullanmayı kendi programlarına almalıdır.

* Kürt yayıncılığı ile Kürt basını cinsiyetçilik konusunda duyarlı olup çokkültürlülük ve çok dinlilik konusunda dikkatli olmalılar.

Çocuk Kuruluşları Masası

* Çocuklar üzerine çalışma yürüten bazı kuruluşlarda atölye çalışmalarının dili Türkçedir.

* Yapılan çalışma ve araştırmalara göre Kürtçe yapılan çalışmalarda çocuklar daha rahat ve daha özgüvenlidirler.

* Çocuk çalışmaları hakkında eğer bilimsel ve doğru temelde çocuklara yaklaşılmazsa hiçbir olumlu sonuç elde edilemez.

* Çocuk kuruluşlarının gözlemlerine göre temel sorun anadilinde eğitimin görülmemesidir.

* Yapılan tespitlere göre bazı aileler dil üzerine yeterince durmuyor. Örneğin, dil ve kültür konusunda ebeveynlerin yapmadıkları şeyleri kendi çocuklarından istemektedirler. Ebeveynler birbirleriyle Türkçe konuştukları halde kurum ve kuruluşlardan ise çocuklarının Kürtçe konuşup eğitim görmelerini talep etmektedirler.

* Dil politikası ve bilincinde çocuklarla ilgili çalışma yapanlar zayıf kalmışlardır.

* Kuruluşlar arasındaki ilişkinin zayıflığından ötürü aralarındaki alışveriş de iyi bir şekilde gerçekleşmiyor.

* Kendi dilini ve kültürünü öğrenmeleri için kurumlar arasında özellikle de çocuk kuruluşları arasında bilimsel bir disiplin ile uyum olmalıdır. Örneğin kültür, dil, sanat vb. alanlarda tek bir literatür kullanılmalıdır.

* Anadilinde eğitimle ilgili cevaplar için, anadilinde eğitim politikalarının yaratılması için çabalar sarf edilmelidir.

* Yapılan tespitlere göre dil ve kültür açısından çocukların durumu hiç de iç açıcı değil. Örneğin, çocuklara “Hangi televizyonları izliyorsunuz, hangi kitabı okuyorsunuz, hangi dilde konuşuyorsunuz?” sorulduğunda, genellikle Türkçeyle ilgili örnekler verilmektedir.

* Araştırmalara göre, savaş ve çatışmaların olduğu şehirlerde çocukların dil ve kültür açısından durumları gittikçe kötüleşmektedir. Yani çocuklar kendi dil ve kültürlerinden uzaklaşıyorlar. Bu durum da gücünü devletin uyguladığı asimilasyon politikalarından almaktadır. Bu şehirlerde çocuklar arasında Kürtçe konuşma oranı yüzde elliye (%50) düşmüştür.

* Çocuk atölyelerinde çalışan öğretmenler Kürtçeyi iyi bilmiyorlar. Bu da çocuklara büyük bir olumsuz etki yapmaktadır.

* Türkçenin egemen dil olmasından dolayı, Kürtçe bilen çocuklar hem evde hem de dışarıda daralmakta, diyalog kurmakta sıkıntılar çekmektedirler.

* Çocuk Kuruluşları Masası'nın temasına göre, 13 kuruluş arasından 7 kuruluştaki yüzde yüz anadilinde çalışmalar yapılmaktadır. Diğer kuruluşlar ise kendi çalışmalarında yüzde elli anadilini kullanmaktadır.

* Bazı çocuk kuruluşlarının çalışmaları Kürtçe olmayıp diğer dil ve kültürlerde eğitim verilmektedir. Bu da çocukların asimile olmasına neden olmaktadır.

* Bu bileşim tek konuyla toplanıp Zarok TV hakkında genel bir değerlendirme yaparak önerilerde bulunmalıdır.

* Toplum dil ve kültür hakkında bilgilendirilip halk ve bilhassa çocuklar dil ve kültür kurumlarına gitmeye teşvik edilmelidir.

* Çocuk kuruluşlarının iç ilişkileriyle ilgili bir kurul oluşturularak her bakımdan bu kuruluşları takip etmeli ve kuruluşlar arası dayanışmayı geliştirmelidir.

* Çocuklarla ilgili ortak çalışmalar için materyalleri hazırlama kurulu oluşturularak onun bilimsel, evrensel çalışmaları incelemesi ve gerekli materyalleri hazırlaması sağlanmalıdır.

* Çocuk kurum ve kuruluşlarında çalışanların dil, bilinç, kültür ve pedagojiyle ilgili eğitim görmeleri lazım.

* Çocuk çalışmaları için çocuk dergileri çıkarılmalı ve sözlüğü hazırlanmalıdır.

* Kürtçe çocuk çalışmaları için medya ağı oluşturulmalıdır.

* Çocuklarla ilgili çalışma yapan bütün kuruluşlar kendi aralarında bir çocuk meclisi oluşturmalıdır.

* Kürt çocuklarının eğitim görebilmeleri için birçok yerde anadilini kullanan çocuk bahçeleri açılmalıdır.

Kürt Dil ve Kültür Ağı

Kurultay sonunda Kürt dili ve kültürü için geniş kapsamlı bir ağa ihtiyaç olduğu kabul edilerek Kürt Dil ve Kültür Ağı adında bir ağ kurulup prensipleri, çalışma alanları, amaç ve görevleri ile kurulları netleştirilip açıklandı.

Tekçilik üzerine kendini inşa eden ulus, egemen dil ve kültürü dışındaki diğer dil ve kültürlere yaşama hakkı tanımıyor. Asimilasyon politikalarının son süreçleri Kürt toplumunun dil ve kültürünü geliştirip koruma bilincinde bir zayıflamaya neden olmuştur. Bu tekçi politikayla iktidar sahipleri dil ve kültürleri asimile etme yoluyla millet ve ülkelerin gerçekliğini ortadan kaldırmak istiyor. Bu asimile etme planlamasına karşı, Ağ, dil ve kültürü geliştirip koruyan bir genel planlama yapmalıdır. Bunun için de bir yol haritası ile dil ve kültür stratejisini hazırlamaya, ortak çalışma yürütmeye ihtiyaç vardır.

Genel Meclis ve Ağ Sekreteryası

İki günün sonunda sorun, engel ve acıları ortadan kaldırmak amacıyla yapılan güçlü, doyurucu ve yerinde tespitler sonucu; açıklanan çözüm, yol ve

yöntemlerin uygulanması, Ağ'ı oluşturarak temel hedeflere ulaşmak için toplantı bileşeninden 27 kişi Kürt Dil ve Kültür Ağ'ının Genel Meclisi için seçildi. Akabinde aynı gün içinde seçilen bu şahıslar toplanarak 5 kişiden oluşan bir sekreteryayı seçti. Bu sekreteryaya bir açıklamayla kamuoyuna Ağ'ın bileşenlerini duyurdu, kendi çalışmalarıyla ilgili bir iç tüzüğü hazırlayıp yıllık ajandasını oluşturarak çalışmalarına başladı.

Web: www.torakurdi.org
E-mail: info@torakurdi.org